

ČETRTA SEJA PREDSEDSTVA KOS IN PREDSEDSTVA KS ZSMS

Problem likvidnosti in poslovanja

V sredo, 29. 8. je bil skupni sestanek predsedstva KOS in predsedstva KS ZSMS SOZD. O likvidnostnem položaju v SOZD Iskra in njegovem vplivu na izplačevanje osebnih dohodkov je podrobneje spregovoril direktor Iskrine Interne banke Fabio Škopac, ki je najprej omenil veljavni zakon o poravnavanju obveznosti, ki že vpliva pri posameznih TOZD, ki ne poravnajo v redu svojih obveznosti, na znižanje osebnih dohodkov.

Nato je podrobneje spregovoril o likvidnostnem položaju v Iskri, ki ga je označil za kritičnega, tako na dinarskem, kot na deviznem področju. V Iskri smo avgusta sicer še normalno povsod izplačali osebne dohodke, razen v Telematiki, kjer so bili OD za 8 % nižji. Poudaril je, da bo kritično stanje likvidnosti trajalo vsaj do konca tega leta, zlasti pa se bo položaj zaostrial, ko bomo začeli izvajati načrtovane investicije, za katere bo treba izločiti za 310 starih milijard lastnih sredstev.

Nekatere naše DO likvidnostno stojijo dobro, večina DO pa lahko vsak trenutek doletijo neporavnane obveznosti, medtem ko je trenutno težak položaj v Telematiki in široki potrošnji. Zelo pomemben in negativen vpliv na likvidnost pa imajo v Iskri tudi založbe, ki dosegajo vrednost 3.100 starih milijard.

Drugi pomemben činitelj, ki obremenjuje dohodek Iskre kot celoto pa so obresti na bančne kredite, ki smo jih morali v prvem polletju izplačati že v vi-

šini 400 starih milijard. Do konca tega leta pa bo treba na račun obresti plačati še 500 starih milijard, kar skupaj znaša približno nekaj manj kot celoletno izplačilo osebnih dohodkov vsem delavcem v Iskri. Fabio Škopac je poudaril, da so sicer trenutno na voljo krediti za premoščanje likvidnosti, vendar pa so ti krediti sedaj zelo dragi in zato bo potrebno v Iskri temeljito spremeniti filozofijo zadolževanja, kajti doslej si namreč z zadolževanjem samo profitiral, medtem ko je sedaj položaj povsem nasproten, ker je postal denar drag.

Predsedstvi sta sprejeli informacijo o likvidnostnem položaju v SOZD Iskra in ocenjujeta stanje na tem področju kot zelo kritično. Dalje predsedstvo menita, da bo zaostreni položaj vplival na redno izplačevanje OD, kakor tudi na povečanje števila delavcev, ki bodo prejeli OD na meji socialne varnosti, pri čemer bodo še posebej prizadeti mladi delavci.

Zato predsedstvo predlagata, da odgovorne strokovne službe v TOZD in

DO ob sodelovanju sindikata in zveze mladine pripravijo kvalitetne ocene, ki bodo zajemale podatke o OD izpod 20.000 dinarjev ter pregled socialno ogroženih delavcev v posameznih okoliščinah. Sindikalne organizacije morajo zahtevati od samoupravnih organov, da sprejmejo programe ukrepov za sanacijo kritičnih stanj in pomoč najbolj ogroženim delavcem.

Sindikalne organizacije morajo zahtevati od strokovnih služb, da jih redno obveščajo o vseh problemih, ki bi lahko zaostriali socialnopolitični položaj v TOZD. Sindikat in mladina morata tudi zahtevati, da se ustrezno dopolnijo varnostno-politične ocene v vseh sredinah. Izpolnjevanje teh obveznosti strokovnih služb mora biti tudi element kadrovske politike pri ocenjevanju moralno-političnih kvalitet vodilnih in vodstvenih delavcev.

Končno predsedstvo sindikata in mladine ocenjujeta, da so dosedanje aktivnosti finančnih služb in Iskrine Interne banke pomembno prispevale k solidarnostnemu razreševanju v SOZD Iskra ter sodita, da moramo s takimi aktivnostmi tudi nadaljevati.

V drugi točki je član KPO SOZD Iskra Zoran Polič na kratko spregovoril o rezultatih gospodarjenja v letošnjem prvem polletju, ki so bili že objavljeni v našem glasniku. V uvodu je povedal, da je trend gibanja Iskrine proizvodnje v porastu in da imamo tudi letos normalno raven rasti proizvodnje. Tudi preskrba s potrebnim reprodukcijskim materialom je zadovoljiva, zaskrbljujoče je le veliko naraščanje zaloga, kar pa je seveda odvisno od splošnega položaja pri nas.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Pomembna pogodba z vzhodnonemškim partnerjem

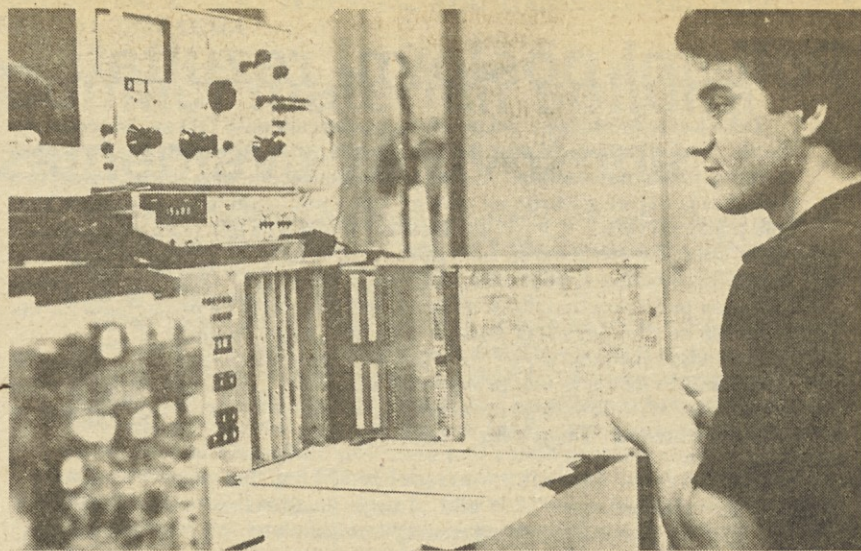
Iskra je minuli teden podpisala pogodbo z vzhodnonemškim kombinatom Elektro—Aparat—Werke iz Berlina in Keramische Werke iz Hermsdorfa ter Zunanjo trgovinsko organizacijo AHB Heimelectric iz Berlina o obojestranski menjavi v prihodnjem letu v višini skoraj 10 milijonov obračunskih dolarjev.

Iskra in ena vodilnih vzhodnonemških elektrotehniških firm — kombinat Elektro—Aparat—Werke bosta že v bližnji prihodnosti zaokrožila tri desetletja izredno uspešnega poslovno-tehničnega sodelovanja. Začetki segajo v leto 1957, kombinat EAW pa je v tem obdobju postal eden od velikanov vzhodnonemške industrije: ima 43.000 zaposlenih, proizvaja pa stikalno, merilno in relejno tehniko, v zadnjem času pa tudi elektroniko.

Po skromnih začetkih sta Iskra in EAW že leta 1967 sklenila prvo kooperacijsko pogodbo, ki je bila hkrati tudi vzorčna pogodba med Jugoslavijo in Nemško demokratično republiko. V vseh teh skoraj treh desetletjih se je menjava med partnerjema povečevala in odraz te uspešnosti je tudi pogodba, ki so jo podpisali minuli teden in ki predvideva obojestransko menjavo v prihodnjem letu v višini 9.640.000 klinrinskih dolarjev, s tem, da gre v glavnem za menjavo med Iskro in EAW.

Menjava obsega predvsem kontaktorje, paketna stikala, instalcijske odklopnike in tako dalje, kar izvažata Iskra v Nemško demokratično republiko, pri partnerju pa kupujemo določene izdelke za dopolnitev našega osnovnega programa stikalne in relejne tehnike. Gre torej za specializacijo, oboji pa

(Nadaljevanje na 2. strani)

Stabilna prihodnost Iskre Telematike je pogojena z boljšo tehnološko opremljenostjo.

S tiskovne konference v Iskri Telematiki

Konec prejšnjega tedna je v Iskri Telematiki potekala tiskovna konferenca, na kateri je glavni direktor Bojan Klemenčič seznanil novinarje o poslovanju delovne organizacije v prvem polletju 1984, ki je bilo zaključeno z izgubo. Spregovoril je tudi o trenutno še vedno težki gospodarski situaciji delovne organizacije, o nekaterih pozitivnih rezultatih internih izrednih ukrepov in o predvidevanjih za tekoče drugo polletje, ki so prav zaradi zapletenosti trenutnega stanja še nekoliko negotova.

Podrobnosti v zvezi s poslovanjem Iskre Telematike v tem zapisu ne kaže ponavljati, saj je bilo poročilo v glasilu že objavljeno. Ponovimo le, da je izguba znašala 680.949.720 din, izvira pa predvsem iz obremenitev poslovnega rezultata s preteklimi obveznostmi, ki izvirajo več let nazaj in iz problematike v zvezi z zagotavljanjem deviznih sredstev, ki jih je delovni organizaciji primanjkovalo za tekočo reprodukcijo. Vse prvo polletje 1984 je bila delovna organizacija nelikvidna, kar je močno oviralo vitalnost njegovega poslovanja.

Svoje so prispevali različni družbeni gospodarski ukrepi, katerim se ni zmogla dovolj hitro in učinkovito prilagajati. Stvari so se začele ugodneje razvijati šele proti koncu prvega polletja, ko je prišlo do podpisa in začetka realizacije pomembnih pogodb o izvozu na konvertibilni in klinrinski trg (Turčija, Sovjetska zveza).

Poslovanje delovne organizacije kot je Iskra Telematika, finalist zahtevnih sodobnih telekomunikacijskih sistemov in naprav, tudi v normalnih razmerah ni enostavno obvladljiva zadeva. Zato so se negativna gibanja svetovnega in jugoslovanskega gospodarstva v njem hitro in zelo ostro odrazila. Kljub velikim naporom delavcev za izboljšanje stanja se poslovno dogajanje doslej ni obrnilo v pozitivno smer, saj temelji na dolgoročnih usmeritvah in poslovnih dogodkih iz preteklosti, ki jih skoraj ni moč čez noč zasakati.

Tehnološka osnova tovarne je bila zgrajena v letu 1973, ko se je na novi lokaciji na Laborah začela proizvodnja elektronskih central. Takratni investicijski paket je omogočil, da se je tovarna postavila na noge in pridobila za tisti čas sodobno tehnologijo. Brez velikih težav, na katere radi pozabljamo, že takrat ni šlo. Kasneje je prišlo do močnega upada investicij v novo opremo.

Tako je Iskra Telematika danes videti relativno moderna tovarna, vendar je njena tehnološka opremljenost za proizvodnjo profesionalne elektronike in telekomunikacij precej v zaostanku za razvojem v svetu. Zato je trenutno v izvajanju velik tehnološki skok, ki zadeva celotni program delovne organizacije.

Ta zahteva obsežna vlaganja v lastne raziskave in razvoj ter nove investicije. Investicijski paket, ki je neposredno pred Iskro Telematiko oziroma že v izvajanju, je štirikrat večji od tistega pred 11 leti. Opisano predstavlja enega od osnovnih trenutnih problemov v poslovnem zapletu.

Zaradi upočasnjenega investiranja v preteklosti je usposobljenost Iskre Telematike za prestrukturiranje in osvajanje novih programov relativno šibka. To se odraža v obliki kasnitev na celotnem proizvodnem programu, tako na tistem delu, ki ga osvaja na osnovi lastnega znanja in tehnologije, kot na tistem, ki zahteva naslonitev na tuje vire znanja, če se delovna organizacija hoče vsebinsko dopolniti in kompletirati. Slednje bo eden od osnovnih temeljev njene boljše prihodnosti.

Eno najbolj problematičnih vprašanj je vprašanje devizne bilance. Za proizvodnjo Iskrinih telekomunikacij je bil v preteklosti značilen izredno velik izvoz, pri čemer je šlo predvsem za izvoz na klinrinsko in bistveno manj na konvertibilno področje.

V zadnjih dveh, oz. treh letih je Iskra Telematika na področju konvertibilnega izvoza napravila izredno velik korak, saj bo ob izteku letošnjega leta možno ugotoviti, da je v treh letih potrojila konvertibilni izvoz. Vendar ta rezultat v sedanjih družbenogospodarskih pogojih še vedno ne zadovoljuje potreb delovne organizacije po razpoložljivih devizah za kritje tekoče reprodukcije in obveznosti iz preteklega poslovanja.

Velik problem v poslovanju Iskre Telematike je njena dolgoletna nelikvidnost. Še dodatno jo je ogrozilo občutno naraščanje obrestnih mer, saj se njeno poslovanje odvija s pretežno tujimi sredstvi. Tako je delovna organizacija v letošnjem prvem polletju izplačala izjemno visoke obresti, ki so bile celo višje od izplačanih bruto osebnih dohodkov. Te obresti pa so prav posledica velike nelikvidnosti.

Pozitivni rezultati izrednih internih ukrepov, ki jih je Iskra Telematika sprejela v mesecu februarju, se že kažejo v obliki zmanjševanja vezave obratnih sredstev, oz. nižanja zaloga repromateriala in nedokončane proizvodnje.

Prav tako je opaziti večjo poslovno disciplino tudi na drugih področjih, dejstvo pa je, da jo bo v sedanjih razmerah izredno težko stabilizirati, saj dogodki sprito opisanih problemov niso več odvisni zgolj od dobre volje in prizadevnosti delavcev Iskre Telematike. Zelo veliko razumevanja v obliki konkretne pomoči bodo morali pokazati tudi drugi dejavniki iz ožjega in širšega družbenega okolja.

Kazimir Mohar

S podpisa pogodbe s partnerji iz NDR.

TOZD TV, PRŽAN

Lanski izvoz presegli že v sedmih mesecih

Letošnji izvozni načrt pržanske temeljne organizacije, ki se je ob sprejemanju marsikomu zdel prenapet — čeprav neizogiben — kot vse kaže v celoti sicer ne bo izpolnjen. Vseeno pa so dosedanje izvozni rezultati v primerjavi s tistimi iz prejšnjih let nadvse spodbudni. Že julija so, npr. dosegli za nekaj manj kot milijon dolarjev večji izvoz kot lani v celem letu.

Žal pa ima medalja dve plati. Doseženi 6,79 milijonov dolarjev vredni izvozi izdelki so bili prisluženi skoraj dobesedno krvavo. Izredne težave z zagotavljanjem dinarske in devizne likvidnosti nenehno ogrožajo napore kolektiva, ki mu v letošnjem letu izvoznih naročil ne primanjkuje.

Prav na njihovem primeru je tudi možno opazovati, kako pravzaprav v praksi izgledajo stimulacije, ki jih družba tako na široko »ponuja« in »daje« izvoznikom.

V prvih šestih mesecih letošnjega leta so si na Pržanu lahko pomagali s kreditnim limitom iz lanskega leta; tega je bilo za 70 milijonov dinarjev, ne glede na istočasni stalni 300 milijonov dinarjev izvoznih prijav. Prav pred zaključkom polletja so v banki dobili likvidnostni kredit (42 % obresti) z obljubo, da ga bodo septembra morda spremenili v takega, ki ga namenjajo za pripravo proizvodnje za izvoz (28 % obresti).

Naj ob tem navedemo še podatek o izvoznih prijavah za tretji in četrti letošnji kvartal: 474 milijonov in 580 milijonov dinarjev. Teh prijav pa bi bilo lahko tudi še enkrat več, če ne bi tako hudo primanjkovalo dinarjev. Vendar tarnanje v tem primeru nič ne koristi; kreditov za pripravo proizvodnje za izvoz ni, kopičijo se likvidnostni glavoboli tistih, ki morajo pržanski tovarni zagotoviti sredstva za proizvodnjo in ne nazadnje osebne dohodke. In slednje je že postalo prava umetnost!

Sedanja mnogo pretesna dinarska obleka pa bo seveda pokala po šivih tudi v prihodnjem letu, ko bi v izvoz poslali še več pržanskih izdelkov — če bi imeli denar za obračanje proizvodnje. Danes zagotavljeni krediti v zadostni višini bi pokazali učinek v prihodnjem letu; letos je vlak že odpeljal. Kljub temu pa je polletni dosežek Tovarne TV sprejemnikov edinstven: 5,4 milijona dolarjev izvoza, v glavnem na konvertibilni trg, kar je za 45 % več kot v enakem obdobju pred letom dni. Obenem se lahko pohvalijo, da je vsak njihov delavec izvozil zas 30 % več kot pred letom dni. Istočasno so zmanjšali uvoz s konvertibilnega področja za

2,5 % in dosegli pokrivanje uvoza z izvozom v višini 150,3 % kar je za polovico boljše od enakega obdobja pred letom.

Naj še enkrat pripišemo, da bi bil rezultat lahko še boljši, če neprestano menjavanje ukrepov ne bi rušilo vseh načrtovanih konstrukcij: nepričakovano zablokiran maloobmejni promet je hudo ogrozil izvozno proizvodnjo, ki se je z neobhodnimi uvoznimi materiali oskrbovala po tej poti. Tipično »jugoslovanska« pamet, ki ji najbolj ustrezajo enako velika oblačila za vse, tudi ne razumeje izvoza blaga različne stopnje obdelave. Tako se pač dogaja na prvi pogled neverjetno: izvozniki, npr., hlodovine so obravnavani enako kot izvozniki televizorjev.

O cenah smo se v našem glasilu in še posebej v prispevkih iz široke potrošnje tolikokrat razpisali, da postaja že dolgočasno.

Žal niti najmanj ne za kolektiv pržanske Iskre, ki je moral letošnje prvo polletje zopet biti bitke z dobavitelji surovin in repromaterialov. Ti so namreč v obdobju, ko so bile cene končnih izdelkov zamrznjene, svoje proizvode nemoteno dražili in dosledno zmanjševali možnost finalitov, da bi okrepili svoje poslovne rezultate z omembe vrednimi sredstvi v skladih.

Da polletni zaključki Tovarne TV sprejemnikov niso bili taki, kot bi si jih želeli, pa je pripomoglo tudi zaustavljeno drsenje dinarja, ki po mnenju gospodarstvenikov ni temeljilo na resničnem položaju.

Čprav zaradi neskladja z deklarativnostjo družbenih stimulacij izvoznikom in njihovih resničnih potreb tudi na Pržanu kdaj pa kdaj celo na glas razmišljajo o zavestnem omejevanju izvoza, pa vendarle ne nameravajo vroči puške v koruzo. Po svojih močeh bodo še naprej vse svoje načrte usmerjali v zagotavljanje tekoče proizvodnje za izvoz in nadaljevali z že uspešno tekočo usmeritvijo. Dokaz: v polletju so ugotovili, da so za izvoz namenili že 59 % celotne proizvodnje.

Stane Fleischman

Polletni poslovni rezultati

Tako kot je že običajno pri pregledu poslovanja naše DO za določeno obdobje, v začetku najprej pogledamo kakšne razmere so vladale širše v gospodarstvu. Osnovna značilnost, kateri je bilo posvečeno največ pozornosti in o kateri se je največ govorilo na vseh nivojih v političnih in gospodarskih krogih, je bila rast cen. Prvih pet mesecev letošnjega leta je na tem področju veljal administrativni ukrep zamrznitve cen, ki pa ni bil učinkovit in je nesorazmerje cen samo še poglobljalo. Inflacija je kljub temu naraščala, po odmrznitvi cen pa še posebno, tako da je v sedmih mesecih že presegla 60 %, kar kaže, da bo ob koncu leta dosegla rekordno letno stopnjo.

Naslednja značilnost je rast obrestnih mer (povečale so se s 1. 5.), kar pa je bilo pričakovati, saj je bilo prilagajanje obrestnih mer stopnji inflacije eden od pogojev Mednarodnega monetarnega sklada pri postavljanju pogojev za odplačilo kreditov Jugoslavije v letošnjem letu.

V nasprotju z napovedmi in pričakovanji pa je tečaj dinarja drsel v prvih mesecih počasneje, kar je gotovo negativno vplivalo na prizadevanja za večji izvoz ob veliki inflaciji nadomačemtgru.

Ob teh osnovnih značilnostih v razmerah za gospodarjenje pa je celotno slovensko gospodarstvo doseglo določene uspehe. Celotni izvoz se je povečal za 10 %, konvertibilni za 15 %, pokritost uvoza z izvozom je znašala 105 % na konvertibilnem trgu 110 %, industrijska proizvodnja je dosegla v šestih mesecih 2,7 % stopnjo rasti, vendar je v 5. in 6. mesecu že začela upadati.

POSLOVANJE DO ERO

S poslovanjem v naši DO v prvem polletju letošnjega leta ne moremo biti povsem zadovoljni. V proizvodnji smo izdelali 166.222 kosov strojev, kar je 89 % postavljenega dinamičnega plana oz. 17,7 % več kot v istem lanskem obdobju.

Vrednostno so ti indeksi nekoliko boljši, vendar predvsem na račun preko-račenega plana izdelanih rezervnih delov, tako da je bil plan skupne eksterne proizvodnje realiziran z 97,5 %. Vzroki, ki so privedli do nerealiziranega plana proizvodnje, so nam poznani, saj smo jih analizirali ob mesečnih spremljanjih realizacije proizvodnje (pomanjkanje sestavnih delov, prekasne dobave, slaba kvaliteta).

Še slabše kot pri realizaciji proizvodnje smo se odrezali pri realizaciji izvoza, saj smo v prvem polletju realizirali

le 34,5 % letnega plana. V uteho pri tem pa nam je lahko edino to, da je naš izvoz vsako leto bolj intenziven v drugi polovici leta, kjer poskušamo nadoknaditi zaostanek.

Uvoz je potekal dokaj normalno, tako da smo se uspeli preskrbeti z najnujnejšimi repromateriali. Pomembno vlogo pri tem je imel uvoz repromateriala po koooperaciji ter v maloobmejnem prometu.

Domača prodaja je bila dokaj intenzivna, deloma je vzrok temu že omenjena velika prodaja rezervnih delov, na domači trg pa smo usmerili tudi večji del proizvodnje, ker asortimansko ni ustrezal izvoznim naročilom. Cene naših artiklov smo po odmrznitvi povečali v povprečju za 21 % in to od 21. 5. 1984 dalje.

Na domačem nabavnem trgu smo nabavili za 869.288 tisoč dinarjev repromaterialov ter storitev od kooperantov, kar predstavlja že 58,7 % letnega plana. Omeniti pa velja predvsem nabavne cene, ki so se v letošnjem letu v primerjavi z lanskim letom za nekatere pomembne repromaterialne in sestavne dele povečale tudi za več kot 100 %.

Tako povečanje pa nam ob naših omenjenih prodajnih cenah ter ob restriktivni kreditno monetarni politiki (v bankah je edini način pridobitve kredita kredit za proizvodnjo, namenjeno izvozu) že povzroča določene težave v likvidnosti, ki jih za enkrat rešujemo z najemanjem dragih kreditov pri nekaterih OZD.

Število zaposlenih se je v letošnjem letu povečalo že na 674, kar je 11,9 %

več kot v lanskem polletju. Povprečni neto OD na zaposlenega pa je znašal 25.917 din, kar je 23,6 % nad celoletnim povprečjem leta 1983 oz. 42,8 % nad povprečjem lanskega prvega polletja.

V tem obdobju se je povečal tudi procent preseganja norm po WF sistemu za 1,5 %, po Refa sistemu pa zmanjšal za 0,7 %.

Omenjeno doseganje posameznih elementov poslovanja nam je zaenkrat že omogočilo doseg pozitivnega poslovnega rezultata. Dohodek se je v primerjavi z lanskim letom povečal za 71 %, kar pa je manj od rasti porabljanih sredstev. Še bolj so se povečale obveznosti iz dohodka za 82 %, predvsem na račun povečanih obresti. Iz dohodka pa smo obračunali tudi del amortizacije nad predpisano stopnjo, kar bo ob koncu leta, če bo dovoljeval rezultat, predstavljalo vir za pokrivanje podrazitve investicije.

Čisti dohodek smo razdelili na osebne dohodke v višini 136.912 tisoč din in na sklade v višini 60.064 tisoč din. Med skladi pa se je največ povečal rezervni sklad, saj se je v letošnjem letu povečala obvezna stopnja oblikovanja iz 2,5 % na 4 %.

Na koncu lahko še enkrat na kratko povzamemo osnovne značilnosti poslovanja naše DO v I. polletju; te so: nedoseganje dinamičnega plana proizvodnje, nedoseganje realizacije izvoza, pojavi slabe kvalitete izdelkov, nesorazmerje med rastjo cen naših izdelkov ter nabavnih cen materialov, povečanje zalog na račun dviga planskih cen ter fizičnega obsega, likvidnostne težave, intenzivno zaposlovanje novih delavcev. Vse te značilnosti in ugotovitve terjajo od vsakega posameznika polno prizadevnost, saj bo le tako mogoče nekatere negativne trende do konca leta obrniti na bolje in s tem zagotoviti, da bomo tudi poslovno leto uspešno zaključili.

V nasprotnem primeru pa lahko pričakujemo težave, ki bi ob novem zakonu prepovedi razpolaganja z delom družbenih sredstev za izplačilo OD v letu 1984 v primeru neporavnanih zapadlih obveznosti oz. v primeru izgube, pomenile tudi nižje OD od trenutno doseženega nivoja. To pa si v ERO resnično nihče ne želi.

Problem likvidnosti in poslovanja

(Nadaljevanje s 1. strani)

Po njegovih besedah je rast celotnega prihodka v Iskri sorazmerno dobra, pri čemer pa materialni stroški naraščajo mnogo hitreje od dohodka. Glede osebnih dohodkov smo se v Iskri obnašali dovolj racionalno, medtem ko je zaskrbljujoče naraščanje izgub, ki se letos prvič pojavljajo v Iskri. Vzroki teh izgub so različni, tako objektivni, kot subjektivni.

Ko je govoril o ocenah poslovanja za II. polletje letošnjega leta, je Zoran Polič dejal, da bo znašal celotni prihodek Iskre letos 132 milijard novih dinarjev, sorazmerno visoka bo tudi akumulacija, ki bo znašala 6,8 milijard dinarjev, ali 195 % glede na minulo leto. Glede izvoza pa je menil, da dosegamo ugodno rast na konvertibilno območje, medtem ko na klirinškem področju zaostajamo.

Vse kaže, da bomo izvoz do konca leta izpolnili v višini 232 milijonov dolarjev, ali 88 % letnega plana. Od tega bomo izvozili za 179 milijonov dolarjev blaga na konvertibilno območje in bi tako izpolnili plan na tem območju z

Posebna ugodnost za Iskraše!

V Iskrini tovarni TV sprejemnikov na Pržanu so za Iskrine delavce pripravili priložnostno prodajo omejenega števila barvnih in prenosnih črno belih TV sprejemnikov pod izjemno ugodnimi pogoji. Napredaj so barvni TV sprejemniki brez daljinskega upravljanja »AZUR« (ekran 56 cm) in prenosni črno beli TV sprejemniki »TRIM« (ekran 31 cm) in JASNA (ekran 44 cm).

Vse informacije o nakupu lahko dobite v tovarniški prodajalni ali po telefonu 061-52-161 int. 27 — MARUŠA TOMŠIČ.

Marjan Mayer

Pomembna pogodba z vzhodnonemškim partnerjem

(Nadaljevanje s 1. strani)

smo vezani na izpolnjevanje izvoznih oziroma uvoznih obveznosti.

»Dosedanje sodelovanje z omenjenimi partnerji v Nemški demokratični republiki«, poudarja Marjan Japelj iz Iskre Commerce, »je bilo nadevse uspešno, pri čemer pa je treba upoštevati možnosti obeh partnerjev, ki sta vezana na različna politična in tržna sistema.

Vsekakor ima Iskra v tem sodelovanju pozitivnejšo vlogo, ker ji je uspelo v večji meri slediti svetovnemu tehnološkemu razvoju. Vzhodnonemški partner je bolj vezan na izpolnjevanje proizvodnih planov in je šele v zadnjem času uspel razviti sodobnejšo generacijo izdelkov, ki pa bodo postali nosilni v obojestranski menjavi v prihodnjem petletnem obdobju.

Pogodba o menjavi med Iskro in omenjenima kombinatoma za prihodnje leto je nekoliko nižja kot letošnja, ki znaša 9.960.000 milijona dolarjev. Te pogodbe, kot vse kaže, ne bomo uresničili, krivda pa je predvsem v Iskri, ker ne bomo mogli izpolniti svojih obveznosti vezanih na kooperacijsko razmerje 1:1. Po najnovejših podatkih, bo moč letošnjo pogodbo realizirati le 85 odstotno.

DO KONDENZATORJI — SEMIČ

Še dokaj ugodni rezultati

V prvem polletju, to je v obdobju od 1. januarja do 30. junija letos, je semičska delovna organizacija proizvedla blaga v vrednosti 372.097.548 din (planske cene iz leta 1980) in je bila njena dosežena polletna proizvodnja večja za 22 % od proizvodnje v istem obdobju lanskega leta. Pri tem je treba omeniti, da je proizvodnja v prvi polovici letošnjega leta večja tudi od dosežene proizvodnje v drugi polovici leta 1983 in sicer za 11 %.

Pregled po mesecih pa kaže, da se je letos obseg proizvodnje povečeval iz meseca v mesec in da so v Semiču največjo vrednost proizvodnje dosegli v mesecu juniju, in sicer v višini 71.196.481 mio dinarjev.

Kljub temu, da so v Semiču dosegli premik glede oživiljanja rasti proizvod-

Ob vseh teh skoraj treh desetletjih pa ne moremo tudi mimo znanstveno tehniškega sodelovanja med Iskro in EAW. Prav za to sodelovanje je značilna izmenjava razvojnih, tehnoloških in inovacijskih izkušenj, to pa je tudi temelj za odnose v prihodnje, ki naj bi prineslo večjo menjavo na področju elektronike, dočim naj bi delež klasičnih izdelkov začel počasi padati.

Predvidoma se bo menjava v prihodnji petletki povečala za približno tretjino.

»Menjava med Iskro in Nemško demokratično republiko bo gotovo tudi v prihodnje slonela na kooperacijah, oziroma poslovno-tehničnem sodelovanju, v rednem izvozu pa bo Iskra lahko uspevala le s sodobnimi izdelki z visoko stopnjo tehnologije,« poudarja Marjan Japelj.

Slavnost ob podpisu pogodbe o menjavi v prihodnjem letu smo izkoristili tudi za krajši intervju z namestnikom generalnega direktorja kombinata Elektro-Aparate-Werke iz Berlina Wernerjem Schmutzlerjem. V celoti ga bomo objavili v prihodnji številki.

Lado Drobnic

(Nadaljevanje na 3. strani)

DO BATERIJE ZMAJ

Smo v celoti dojeli globino poslovne izgube v prvem polletju?

Že pri obravnavi rezultatov za prvo tromesečje smo trdili, da delovna organizacija Zmaj prvič v 60 letih obstoja izkazuje izgubo. To bomo ponovili tudi čez mesec dni, ko bodo obdelani vsi podatki in posredovani na zborih za obravnavo. Tako bomo tokrat z dvigom rok, po samoupravni liniji sprejeli in potrdili »pridelano« izgubo nekaj starih milijard dinarjev. Brč z dvoma bomo ob tej priliki iznesli tudi že pogrete ugotovitve o izkoriščanju notranjih rezerv, hitrejšim uresničevanjem že sprejetih dogovorov, akcij, o disciplini, povečani storilnosti in še kaj, kar pa tudi v resnici iz leta v leto dosegamo boljše rezultate. Kljub temu pa v sedanjem trenutku, čeprav ob idealni organiziranosti in skrajnih izkoristkih vseh možnih rezerv bi komaj opazno ublažili brezno neskladij cenovni politiki in veliko razliko med cenami vhoda in izhoda materialov in naših izdelkov.

Izguba je torej tu, obenem pa izdelan tudi PREDSANACIJSKI PROGRAM za odstranitev vzrokov nastalih motenj v poslovanju v prvem tromesečju letošnjega leta. Zakon o sanaciji in prenehanju organizacij združenega dela namreč določa, da morajo tiste organizacije, ki so v obračunskem obdobju poslovale z motnjami najpozneje v 45 dneh po roku za predložitev periodičnega obračuna sprejeti predsanacijski program, v katerem morajo ugotoviti vzroke, zaradi katerih so nastale motnje oz. izguba v poslovanju in določiti ukrepe za njihovo odstranitev.

Celoten predsanacijski program, ki je bil temeljito proučen v strokovnih krogih ter obravnavan na družbenopolitičnem aktivu in ki sta ga sprejela delavska sveta obeh temeljnih organizacij 13. oz. 14. junija, je v glavnem poleg uvoda in tabelarnih pregledov razdeljen na dvojne vsebinsko zaokroženih celot. Temeljito so obdelani vzroki za izgubo, kot drugo pa ukrepi za sanacijo ugotovljenega stanja.

Nimamo namena in tudi preobširno bi bilo, da bi na tem mestu pisali podrobnosti o vzrokih za nastalo izgubo. Zato omenimo le štiri področja, ki so v gradivu obdelana. To so: nesorazmerja rasti nabavnih in prodajnih cen, povečanje cen cinka, vračanje zakonito odobrenega povečanja cen na raven 19. 12. 1984, povečanje stroškov obresti.

Brez dvoma si upamo trditi in tudi dokazati, da so z levjim deležem botrovali za nastalo izgubo zunanji činitelji, na katere delavci Zmaja nimamo nobene negativne vpliva. Hkrati pa je treba poudariti ugotovitev, da se vse družbenopoli-

tične in strokovne silnice v Zmaju usmerjajo v frontne akcije, katerim bo treba dodati nekoliko več navdušenega angažiranja.

Že nekajkrat izrečena samokritika — tudi na samoupravnih organih o zakašnitvi osvajanja novih izdelkov, o počasnosti izvajanja dogovorjenih odločitev in podobno, je osnova za začetek hitrejših, udarnejših prijemov. Da bi se v tem trenutku borili samo za preživetje in kar bi lahko bila parola, se z njo v Zmaju ne strinjamo. Res je, da ne zanemarjamo kratkoročnih akcij in ukrepov, ki so nujni za ublažitev krize z namenom, da uspešno zaključimo poslovno leto, pač pa polagamo znatno pozornost nadaljnjemu razvoju Zmaja v srednjem in dolgoročnem obdobju, v katerega bi sodila tudi mednarodna kooperacija, je poudaril direktor Zmaja Rudi Vavpotič na zadnjem sestanku družbenopolitičnega aktiva 12. junija letos in dodal, da je treba opraviti vrsto opravil za nove usmeritve.

Splošna ocena na tem sestanku je bila, da se nikakor ne moremo sprijazniti z negativno bilanco, zato je bil še toliko bolj razumljivo prisoten optimizem, ki ne dopušča klavnega povešanja glav. To pa obenem pomeni, da smo dojeli globino sedanjih poslovnih izgub, sicer se ne bi tako angažirano vključevali v akcije. Da nimamo v rokah dovolj škarij in platna za krojenje poslovne uspešnosti se zavedamo. Imamo pa na domestilo v sposobnosti strokovnih in drugih kadrov, ki bodo morali biti ofenzivno bitko z nastalimi problemi. Vsak in sleherni na svojem področju.

Potrebe po sodelavcih

Objave prostih del in nalog v Iskri zbira in ureja Judita Bagon, SOZD Iskra DSSS, Trg revolucije 3, Ljubljana, tel.: 213-213, int.: 25-25. Prijave pošiljajte na naslov, ki je naveden v okviru objave posamezne delovne, oz. temeljno organizacijo. Na tem naslovu prejmete tudi natančnejše informacije o prostih delih in nalogah.

ISKRA KIBERNETIKA

objavlja

prosta dela, oz. naloge

vodje obdelave (brusilnica)

Kandidati morajo izpolnjevati naslednje posebne pogoje:

- visokošolska ali višješolska izobrazba strojne ali organizacijske smeri,
- 5 letne ustrezne delovne izkušnje,
- 3 mesečno poskusno delo.

Kandidati naj pisne prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev in kratkim opisom dosedanjih delovnih izkušenj pošljejo v roku 8 dni po objavi na naslov Iskre Kibernetike, Kadrovska služba, Savska loka 4, 64000 Kranj.

ISKRA INDUSTRIJA ZA AVTOMATIKO

n. sub. o., Ljubljana, Stegne 15 b, TOZD Tovarna orodij Ljubljana, o. sub. o. Ljubljana, Stegne 15

Več rezkalcev

Pogoji: poklicna kovinarska šola, 4 leta delovnih izkušenj, poskusno delo 60 dni, osebni dohodek od 27.800,00 do 37.000,00 din

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev in opisom dosedanjega dela naj kandidati pošljejo v 15 dneh po objavi v kadrovske službo na gornji naslov. Kandidate bomo o izbiri obvestili najpozneje v 30 dneh po končanem zbiranju ponudb.

Ukrepi za izboljšanje poslovanja

V zadnjih dveh podopustniških številkah našega glasila smo obširno poročali o rezultatih poslovanja v prvem polletju v novogoriški Iskri — Avtoelektriki, kjer je 3247 zaposlenih. Delovni rezultati so bili ohrabrujoči, saj je bila proizvodnja skoraj za 18 odstotkov večja od lanske, dosežene v enakem obdobju, prodaja za 85 %, plan izvoza pa so presegli za en odstotek, proizvodnja na zaposlenega pa je v letošnjem letu za 14 % večja od lani.

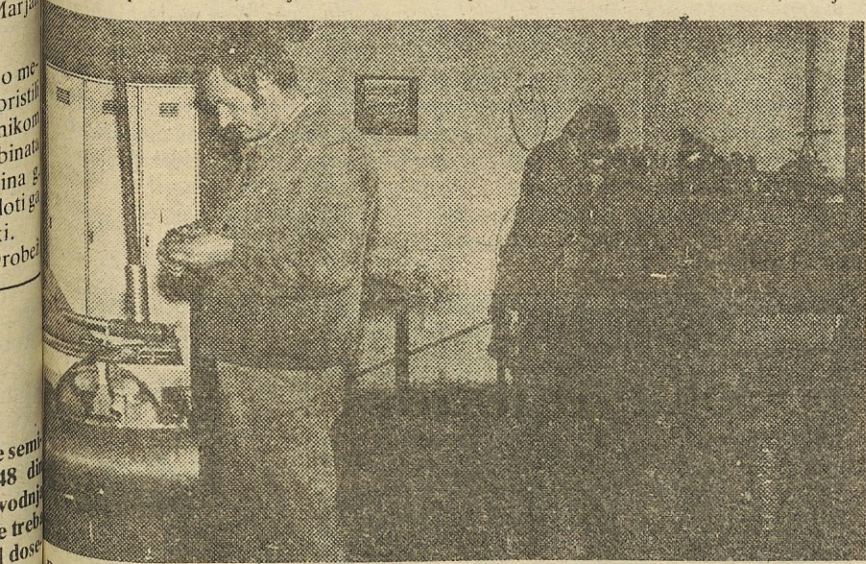
O rezultatih poslovanja so razpravljale tudi vse družbenopolitične organizacije po TOZD in DSSS ter na nivoju DO, zbori delavcev ter kolegij direktorjev, ki je prejšnji teden naslovil na člane kolektiva posebno stališča z razprave o polletnem obračunu. Zaradi pomembnosti stališč, ki vsebujejo tudi ukrepe za izboljšanje poslovanja, objavljamo najvažnejše misli.

Kljub zadovoljivemu izpolnjevanju plana proizvodnje, pa je bil dosežen le zmeren poslovni uspeh in še tega ni moč celoti pripisati delu, ker je tudi rezul-

tat inflacije, saj je le—ta presegla 30 % stopnjo, ki je bila predvidena v letnem gospodarskem načrtu.

Doseženi dohodek delovne organizacije predstavlja 62 %, doseženi čisti dohodek pa 61 % plana za letošnje leto. V primerjavi z lanskim letom pa je porast dohodka in čistega dohodka preko 80 odstotkov. Realna rast dohodka in čistega dohodka je prav zaradi inflacije občutno nižja.

Kakšne posledice bodo imele na dosežene rezultate v celem letu 1984 vse spremembe cen, obrestnih mer, tečajev

Delovni utrinek iz komenske Iskre.

Še dokaj ugodni rezultati

(Nadaljevanje z 2. strani)

Semiška delovna organizacija je za letošnje leto načrtovala prodajo v vrednosti 2.347.974.650 dinarjev in v prvi polovici letošnjega leta prodala blaga v vrednosti 1.219.000.000 dinarjev, ter je tako presegla plan prodaje za 52 %. Dosežena vrednost prodaje je večja od dosežene vrednosti prodaje v lanskem letu za 93 % in sicer vrednost prodaje na domačem trgu za 101 %, ter vrednost prodaje za izvoz za 79 %.

V prvem polletju letos so izvozili blaga v vrednosti 3.471.752 mio dolarjev, kar pomeni za 3 % manjšo vrednost izvoza, kot so jo bili dosegli ob lanskem letu. Ugodnejši je konvertibilni izvoz, saj so izvozili na konvertibilni trg za 658.319 mio dolarjev blaga, kar pomeni za 18 % večji izvoz kot v prvem polletju 1983. Izvoz na klirinško območje pa je bil v primerjavi z lanskim letom znatno nižji in je bil dosežen v višini 62 % lani doseženega izvoza na klirinško območje. Tako so letni plan izvoza v prvih šestih mesecih uresnili v višini 41 %.

Delovna organizacija iz Semiča je v

prvih šestih mesecih letošnjega leta nabavila blaga iz izvoza v vrednosti 2.616.000 dolarjev, kar pomeni za 44 % večjo vrednost uvoženega blaga v primerjavi s prvim polletjem lanskega leta.

V prvem polletju letos so v Semiču dosegli celotni dohodek v višini 1.966.015.000, kar pomeni za 94 % večji celotni prihodek kot v istem obdobju lani. Tako so celotni prihodek v letošnjem prvem polletju dosegli v višini 58 % letnega plana. Dohodek delovne organizacije je znašal v prvem polletju 765.542 mio dinarjev, medtem ko je čisti dohodek znašal 523.522.461 mio dinarjev, kar pomeni 76 % uresničitve letnega plana. Za osebne dohodke so v prvem polletju namenili 250.419.114 mio dinarjev, kar pomeni 47 % realizacije letnega plana.

Z omenjenimi rezultati v semiški DO zato niso čisto zadovoljni in bodo zato morali v drugi polovici letošnjega leta storiti kvalitativne premike v poslovanju zlasti na tistih področjih, kjer so ugotovljeni premalo zadovoljivi rezultati.

D. Ž.

tujih valut in pogoji poslovanja nasplo, je težko ocenjevati, vendar je treba težiti k cilju, da bodo doslej doseženi poslovni rezultati še izboljšani, predvsem pa stremeti in storiti vse, kar je mogoče, da bi letošnje leto vse temeljne organizacije zaključile s pozitivnim rezultatom.

Iz take odločitve sledi obveznost do vseh direktorjev TOZD, da vsklajeno z vodstvom delovne organizacije izdelajo programe za učvrstitev in izboljšanje poslovnih rezultatov v tej polovici leta.

Programi naj obsegajo ukrepe za:

- izpolnitev proizvodnih načrtov in povečano prodajo doma in na tujem,
- prilagoditev in uskladitev cen ter prodajnih pogojev z razmerami na trgu,
- smotrno, varčevalno in disciplinirano nabavno operativno s posebno skrbjo usklajeno s finančnimi plani in možnostmi delovne organizacije,
- strogo nadzorovanje gibanja zaloga, odpis in odprodaja nekurantnih zalog,
- varčevanje, smotrnost, zmernost in disciplino pri vseh vrstah stroškov,
- zmanjševanje izmeta v proizvodnji in višjo kakovost izdelkov,
- pospešeno izpolnitev začrtanega razvoja osvajanja novih, akumulativnejših izdelkov.

Tovarna malih zaganjalnikov Nova Gorica in tovarna vžgalnih tuljav Bovec sta v prvem polletju poslovali z izgubo, zato sta še posebej dolžni izdelati program ukrepov za odstranitev vzrokov izgub in jih predložiti pristojnim organom do sredine prihodnjega meseca.

Povprečni osebni dohodki zaposlenih v Avtoelektriki so bili v prvem polletju letos za skoraj 56 % večji od enakega obdobja lani, masa osebnih dohodkov pa za 61 %. Učinek nominalnega povečanja osebnih dohodkov je izničila inflacija, tako, da so kljub dobrim doseženim delovnim rezultatom realni osebni dohodki zaposlenih nižji kot v lanskem letu.

Če bi še naprej pustili tako stanje, bi vsekakor omrtvilo delovno vneto kolektiva, prav v preostalih mesecih letošnjega leta pa je potrebno ukrepati tako, da bo vzpostavljena tvornost, ustvarjalnost in skrajna delavnost vseh zaposlenih. Zato predlaga kolegij direktorjev, da se kot osnova za izračun vrednosti enote dela za avgust in september vzame masa izplačanih osebnih dohodkov za prvih šest mesecev letošnjega leta, povečana za 10 odstotkov.

Kolegij direktorjev pričakuje, oziroma je prepričan, da se bodo vsi zaposleni skrajno potrudili pri opravljanju nalog, da bi dosegli take delovne in poslovne rezultate, ki bodo omogočali predlagani nivo osebnih dohodkov, skladno z določili dogovora o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letošnjem letu.

Torej so pred nami, pred kolektivom Avtoelektrike velike, a ne nerešljive naloge. Z zagnanostjo vseh jim bomo kos, saj smo jim bili že velikokrat in kaj bo lepšega ob vstopu v novo leto kot članek v našem glasilu z naslovom »Nobena TOZD v Avtoelektriki ni poslovala z izgubo«.

M.R.

Domači materiali solidna zamenjava za uvožene

Cena reprodukcijskega materiala postaja vsak dan pomembnejša postavka v ceni izdelka, bitka za devize pa vsak dan hujša. Zato pomeni toliko večji do-sežek vsak nov domač repromaterial, še posebej, kadar je kakovost le-tega povsem enakovredna zamenjava uvoženemu.

Hkrati pa sodobni tehnični napredek prinaša na trg in v proizvodnjo nenehno nove vrste tudi reprodukcijskih materialov. Pri tem pa se pojavljata dve vrsti vprašanj, oz. nevarnosti, ki sta aktualni tako za proizvajalca kot tudi za potrošnike. Po eni strani se tako odpira vprašanje kakovosti izdelkov, ki vsebujejo nove, često še ne preverjene (nadomestne) materiale, po drugi strani pa je to neizogibno povezano tudi z oblikovanjem cene. V reševanje teh vprašanj in nadaljnji tehnični napredek pa se vključuje s svojo dejavnostjo TOZD Standardizacija. Tokrat je bila naša sogovornica Desa Jezeršek, standardizer I iz te temeljne organizacije. Povedala nam je:

»TOZDStandardizacija si prizadeva, da vse materiale, ki se pojavijo na domačem trgu kot možni nadomestni materiali za uvožene materiale preveri, seveda v sodelovanju z zainteresiranimi delovnimi organizacijami. Pri tem predvsem izdelamo primerjalne preizkuse lastnosti obeh vrst materialov, ki naj bi konkurirali med seboj. Seveda pa pri tem skrbimo, da izsledke takih primerjalnih preizkusov konkurenčnih materialov (v pozitivnem smislu) redno vnašamo v sistem naših internih standardov.«

Kateraga izmed takih primerov bi nam kot aktualnega lahko posredovali tokrat?

»V zadnjem času so se na domačem tržišču pojavila anaerobna lepila z nazivom EGPED domačega proizvajalca EDIGS Mengeš. Dosedaj smo ta lepila uvažali od inozemskih firm Lactite in Kovacs Feldkirch.

Ta lepila so enokomponentna in ne vsebujejo topila. Po svoji kemijski sestavi so nenasičeni poliestri akrilne kisline z dodatki različnih, elastičnih komponent. Prav z dodatki teh elastičnih komponent pa se spreminjajo lastnosti do te mere, da se lahko uporabljajo za zavarovanje strojnih delov, tesnjenje in lepljenje.

Prednost teh lepil pa je v tem, da jih z določenim momentom lahko spet razstavimo.«

Ali nam lahko podrobneje pojasnite učinkovanje in način uporabe teh lepil?

»Način delovanja teh lepil je polimerizacija ob izpolnjenih dveh pogojih: odsotnosti kisika (zraka) ter prisotnosti

kovine. Zato jih uporabljamo, naprimer za lepljenje kovinskih delov z gladko in tesno se prilagajočo površino stekla, trdih termoplastov predvsem polnjenih s steklenimi vlakni in laminati.

Z uporabo teh lepil se lahko izogremo zelo natančni izdelavi prilgov strojnih elementov, ker ta lepila popolnoma zapolnijo morebitne špranje ali vrzeli. Lepila so odporna tudi na dinamične in statične obremenitve in so primerna za zapolnitve odstopanj pri vstavljanju valjnih in krogličnih ležajev v ležišča.

Ker so ta lepila enokomponentna, večkrat uspešno nadomeščajo tudi razna dvokomponentna lepila, oz. odpravljajo pomanjkljivosti ki se pojavijo pri njihovi uporabi — naprimer pri natančnem doziranju in kvalitetnem mešanju.

Ob morebitnih popravilih je dele, ki so zavarovani s temi lepili (varovali), tudi lahko razstaviti. Pri odvijanju vijačnih spojev uporabimo daljši ključ, da presežemo potrebn moment za odvijanje. Razne spoje in tam, kjer okoliščine dopuščajo, lahko segrejemo na 150 stopinj C, kar omogoča demontažo ob uporabi običajnega orodja.

Sicer pa vam bom več o teh lepilih lahko povedala za eno izmed naslednjih števil Glasila Iskra, ko bodo zbrani rezultati testiranja. Zaskrat lahko rečem le, da se že sedaj prenekatere izmed TOZD odločajo za ta nova lepila, in, so ob pravilni uporabi z njimi zelo zadovoljne.«

Max

Ponovitev obvestila za upokojence bivše Elektromehanike v Kranju

Samoupravni organi temeljnih organizacij Iskre Kibernetike, Telematike in ERO so sprejeli sklep o združevanju sredstev za rekreacijo. Del teh sredstev je namenjenih tudi za dodatno regresiranje letovanja upokojencev.

Do dodatnega regresa za letovanje so v letu 1984 iz združenih sredstev upravičeni upokojenci vseh treh DO Iskre v Kranju in to po naslednji lestvici:

- do 7000 din pokojnine 2500 din dodatnega regresa
- od 7000 do 8000 din pokojnine 2200 din dodatnega regresa
- od 8000 do 9000 din pokojnine 1800 din dodatnega regresa

Upokojenci z nad 9000 din pokojnine niso upravičeni do dodatnega regresa.

Dodatni regres se daje samo v primeru koriščenja dopusta in to za 7 —10 dnevno letovanje kar se dokazuje z računom. Za uveljavitev dodatnega regresa naj upokojenci prinesejo račun o stroških letovanja in odrezek zadnjega meseca nakazila pokojnine. Te dokumente naj upokojenci Kibernetike in ERO prinesejo na kadrovska področja — socialna služba Kibernetike, upokojenci Telematike pa na družbeni oddelek — socialna služba Telematike do 31. 12. 1984.

J.Ž.

Kakovost kot pogoj uspeha

S kakovostjo se srečujemo ob najrazličnejših priložnostih, na poti na delo in z dela, na delovnem mestu, pri nakupovanju, na dopustu, skratka praktično povsod, na vseh področjih človekove aktivnosti. Za vse primere pa lahko ugotovimo, da se dobre kakovosti tako pri izdelkih kot pri storitvah razveselimo, medtem ko nas slaba kakovost, površnost, zanikrnost ipd. spravijo v slabo voljo ali celo razjezijo. Kakovost se v zadnjem času pogosteje omenja, nanjo pa opozarjajo zlasti v zvezi z gospodarskimi težavami, ko številna podjetja zaradi nezadovoljive kakovosti izdelkov ne izpolnjujejo izvoznih nalog, ko se reklamirani izdelki vračajo, ko turistično gospodarstvo zaradi prenizke kakovosti storitev ne dosega pričakovanih rezultatov.

Ob takih razmišljanjih pa ni mogoče mimo uspehov, ki so jih dosegle tiste države, ki so si za prodor na svetovno tržišče postavile za osnovno načelo doseči čim višji nivo kakovosti in kjer so posebno velike uspehe dosegli Japonci, ki so se v komaj treh desetletjih tako povzpeli, da jih občuduje ves svet.

Verjetno se še marsikdo spominja japonskih izdelkov, ki so tik pred zadnjo vojno preplavili naše trgovine, kjer so jih prodajali po izredno nizkih cenah. Medtem ko je stal Faberjev svinčnik okoli dva dinarja, je bilo japonskih nekaj za dinar. Podobno so tudi ure prodajali »na kilogram« itd. Vendar je bila grafitna zmes za mine v svinčnikih tako nehomogena, da so bili svinčniki popolnoma neuporabni za vsako zahtevnejše risarsko delo, pa tudi les je bil grob in skoraj grčav.

Podobno je bilo z urami, ki so tekale le kratak čas nekaj tednov, morda celo eno leto, ko se je pa ura pokvarila, je ni bilo mogoče več popraviti. Zato je nakup pri tako nizkih cenah pomenil precej vržen denar.

Po izgubljeni vojni pa so se Japonci izredno hitro zavedli. Spoznali so, da dežela brez surovin in z revnimi energijskimi viri lahko uspe v svetu samo z visoko kakovostjo svojih izdelkov. Zato so se lotili sistematičnih akcij. V letih 1950 do 1955 so povabili na Japonsko svetovno znana strokovnjaka za problematiko kakovosti dr. Deminga in dr. Jurana iz ZDA. Njune izkušnje in nasvete so presenetljivo hitro presadili na svoja tla in jih oplodili.

Že v letih 1955 do 1960 so uvedli sistem integralnega obvladovanja kakovosti v svojih podjetjih, po letu 1970 pa je bilo že tri milijone delavcev v 6000 podjetjih vključenih v program »delaj brez vsake napake!« Uspeh ni izostal; predlani mi je direktor podobnega zahodnonemškega inštituta, kot je naš, iz-

javal naslednje: »Pred kakimi petimi leti so bili japonski izdelki zabavne elektronike cenejši od nemških, a jih nemški kupci niso kupovali, ker niso zaupali v njihovo kakovost.

Sedaj so japonski izdelki dražji od nemških, vendar jim nemški kupci kljub nacionalni zavesti dajejo prednost, ker se odlikujejo s tehničnimi karakteristikami in ker se praktično ne pokvarijo.«

Kajpak ne bi bilo prav, če bi omenjali samo japonske uspehe na področju kakovosti. Primeri izrednih dosežkov v pogledu kakovosti in zanesljivosti so tudi vesoljska plovila in razni umetni sateliti, kot so telekomunikacijski, meteorološki in drugi sateliti, izredno do-sežek je tudi to, da je človek stopil na luno in se vrnil na zemljo, in še marsikaj.

DEFINICIJA KAKOVOSTI

Kaj je kakovost? Z besedo kakovost — kvaliteta razumemo v vsakdanjem življenju nekaj dobrega, nekaj, kar pri izdelkih izpolnjuje naša pričakovanja, glede uporabnosti, trpežnosti, lahkem vzdrževanju in podobnih lastnosti, pri storitvah pa naša pričakovanja o hitrosti postrežbe, ustrežljivosti, ljubeznivosti in podobnem, pri čemer smo navadno pripravljeni za višjo kakovost odšteti ustrezni višji znesek.

Kakovost je tudi dobra in zanesljiva oskrba z električno energijo, načrtno izkoriščanje naravnih virov energije, vodnih tokov, goriv, jedrske in sončne energije.

Pisali smo že, da je prof. France Mlakar, član KPO Iskrinega Inštituta za kakovost in metrologijo prejel 12. junija letos Vidmarjevo plaketo, eno najvišjih priznanj pri nas s področja elektrotehnike. Ob tej priložnosti je imel nagradjenec na Elektroištitutu »Milan Vidmar« tudi predavanje pod naslovom »Kakovost kot pogoj uspeha«. Da bi seznanili našo širšo javnost s predavanjem našega Vidmarjevega nagrajenca, objavljamo njegovo predavanje tudi v našem glasilu.

V drugem polletju bo treba maksimalno povečati proizvodnjo za izvoz

Neugodna gospodarska gibanja doma in v tujini se nadaljujejo. Težki in nestabilni pogoji gospodarjenja, predvsem na področju cen, preskrbe z re-promaterialom, likvidnosti, organizacije dela itd., z vrsto sprejetih ukrepov za oživljanje izvoza in proizvodnje za finančno konsolidacijo gospodarstva in postopno sproščanje cen, bodo narekovali še dodatne ukrepe za doseganje resolucijskih ciljev v letu 1984 in ciljev dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije.

Kakšno je stanje v Avtomatiki po prvem polletju letošnjega leta? Ob periodičnem obračunu govorimo o začasni delitvi dohodka in čistega dohodka, ki se mora, kot je bilo rečeno, do konca leta bistveno izboljšati. To pomeni, da s polletnimi rezultati ne moremo biti povsem zadovoljni.

Iz poslovnega uspeha je razvidno, da smo realizirali 41,6 % načrtovane vrednosti celotnega prihodka, medtem ko je bil dohodek ustvarjen v višini 46,3 % letnega plana. Iz strukture delitve dohodka pa je razviden nižji porast čistega dohodka in zaskrbljujoč delež obveznosti, obresti za najete kredite.

Tudi z doseženo akumulacijo ne moremo biti zadovoljni saj so jo ugodno dosegli le TOZD Napajalne naprave, TOZD Avtomatske in varilne naprave in TOZD Orodja. Ostale temeljne organizacije so razporedile le minimalna sredstva za razširitev materialne osnove dela, TOZD Elektrospojna vezja pa je v prvem polletju poslovala z izgubo.

Kritično moramo oceniti izvoz, kjer smo od načrtovanih obveznosti dosegli le 23 % realizacijo. Od tega je bila na konvertibilno področje dosežena prodaja za 20,1 % načrtovane vrednosti, dinamični polletni plan pa so dosegli le v TOZD Naprave za energetiko. Na klirinško področje pa smo izvozili za 26,7 %, dinamični plan je dosegla le TOZD Releji.

Ugodnejši so rezultati prodaje na

domačem trgu, kjer je bilo fakturiranega blaga in storitev za 47,1 % več kot v prvem polletju lanskega leta oz. smo dosegli 54,7 % realizacijo.

Podatki iz proizvodnje pa kažejo, da so temeljne organizacije Avtomatike s proizvodnjo blaga in storitev v vrednosti 3.446.718.000 din dosegli 46,5 % planirane vrednosti. Plan so ugodno dosegle predvsem TOZD Napajalne naprave, TOZD Orodja in TOZD Stikalni elementi.

V skladu z Resolucijo o politiki družbenoekonomskega razvoja SR Slovenije, kakor tudi s smernicami, na osnovi katerih usmerjamo sredstva v prednostne namene, v Avtomatiki del sredstev namenjamo tudi v tehnološko in razvojno opremo ter v kadre, ustrezne kvalifikacijske strukture. Tako ugotavljamo, da se je kvalifikacijska struktura v obravnavanem obdobju izboljšala.

Kaj narediti, da likvidnostno stanje delovne organizacije tudi ob koncu letošnjega leta ne bomo ocenjevali kot kritično? Primarna naloga ostaja konvertibilni izvoz, ki smo si ga ob pričetku leta zastavili dokaj smelo in bi ga ob povečanih skupnih nastopih in usklajenih akcijah morali doseči.

Drugo kritično točko predstavljajo zaloge. Že dalj časa ugotavljamo, da je glede na finančno možnost delovne organizacije višina zalog očitno previsoka.

Ob tem žal niti ukrepi poslovnega odbora, oz. delavskega sveta delovne organizacije niso dali v vseh temeljnih organizacijah željene rezultate. Znižale so se zaloge nedokončane proizvodnje.

Neposredno na to se navezuje tudi organizacija nabave. Učinki limitiranja nabave v drugem četrtletju so vidni. Niso pa še dali zelenih rezultatov, saj so se temeljne organizacije večkrat znašle v situaciji, ko niso bile sposobne poravnati zapadlih obveznosti.

Š.D.

Rajku Rakovcu v slovo

Življenje je kot roža. Ko jo vsadiš, trepetiš vsak trenutek ali bo vzklikla ali ne, ko pa vzklije, nikoli ne veš ali boš dočkal cvet ali ne.

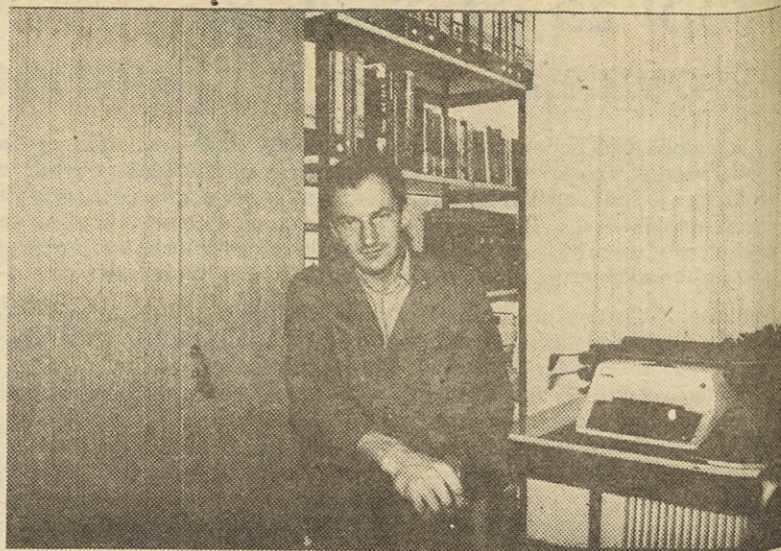
Sedaj, ko zeva v nas praznina, ko tebe ni, ko je dan siv in mračen pa čeprav sije sonce, počasi dojemamo, kako minljiv je človek. Nekje nedoločno čutimo koliko je v življenju še nedorečenega, nedoločenega in nepredvidljivega. Smo majhen, zelo majhen delček v veliki nedosegljivi naravi okrog nas.

Tvoja zahrbtna bolezen je prišla nenadoma v vsej silovitosti, se spet umaknila in udarila znova s še večjo silovitostjo. Agonija je trajala skoraj dve leti. Potihoma smo upali, da bo mladost premagala temo. Ko smo bili že prepričani, da boš zmagal, je udarila kot grom med nas grenka resnica. Bili smo ponižani in prevarani. Mar upanja, vroče želje in zaupanje v mladost ne veljajo nič? Omahnil si star komaj dvaindvajset let.

Tebe ni več, tistega tvojega vedrega in nasmejanega obraza tudi ne in dnevi bodo sedaj za marsikoga med nami bolj temni in mračni vse do noči.

Tvoji sodelavci iz TOZD ZTS

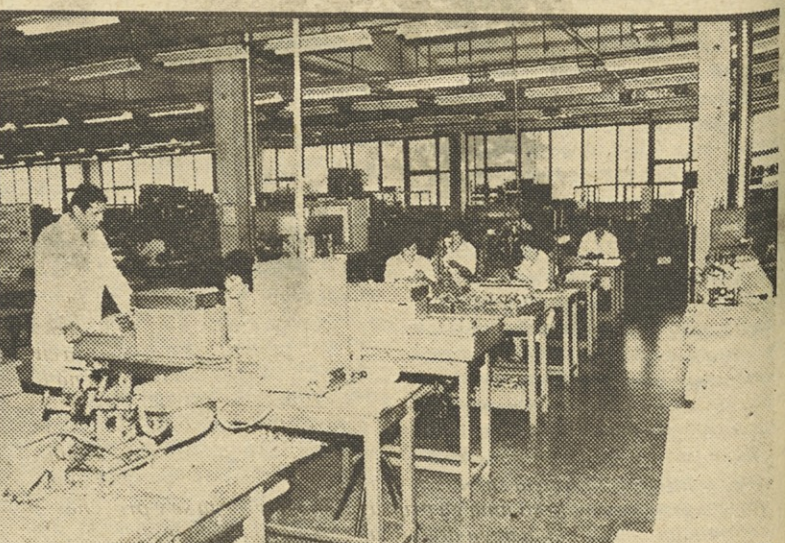
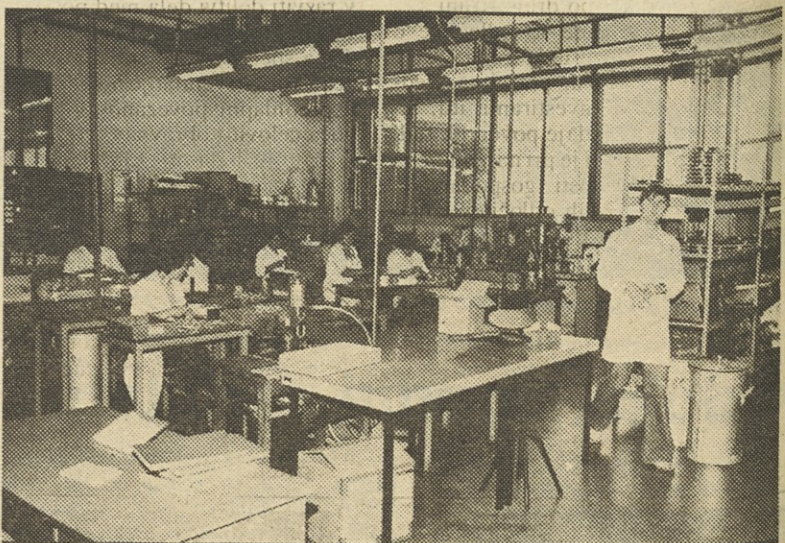
Iz TOZD Elektroliti v Mokronogu

Skupina vzdrževalcev v mokronoški Iskri šteje okrog trideset ljudi, kar je na prvi pogled veliko. Vendar je približno polovica od teh neprestano v proizvodnji. To so nastavljalci, ki skrbijo za nemoteno delovanje strojev. Vodja vzdrževanja Pavel Jevšvar je povedal, da so skupaj s tehnologi med letošnjim kolektivnim dopustom opravili veliko delo.

Že od začetka leta so teklo priprave za preselitev dela proizvodnje iz starih prostorov v novo halo, kjer večina proizvodnje teče že od leta 1980. S preselitvijo predvsem ročnih linij je proizvodni proces v celoti v novi hali. Skladiščni prostori in polizdelčna proizvodnja pa sta glede na tehnološki proces skupaj v starih objektih.

Preselitev in hkrati redna vzdrževalna dela je skupina opravila v desetih dneh, tako da je po kolektivnem dopustu proizvodnja nemoteno stekla.

Tehniško poročilo Iskra

Že vrsto let izhajajo kot priloga Elektrotehniškega vestnika tudi Tehniška poročila Iskre (v sh; Tehniški bilten). V njem objavljajo Iskraši svoje prispevke kot novosti, nove poglede in ugotovitve s področja elektronike in elektrotehnike.

Ob obnovitvi adreme vabimo vse Iskraše, ki želijo prejemati to publikacijo brezplačno, da nam pošljejo izpolnjen Kupon na naslov: Iskra, Marketing, Poljanska 31, 61000 Ljubljana (za Tehniška poročila Iskra). Na kupon opozorite tudi svojega sodelavca (ko) ki bi želel prejemati časopis.

izreži

Priimek, ime
 Poklic
 Delovno mesto
 DO, TOZD
 naslov DO, TOZD
 pošt. št.
 kraj

Želim prejemati brezplačno Tehniška poročila Iskra na gornji naslov.

Kraj, datum:
 Podpis:

Vrednotenje kakovosti kajpak ne sme biti subjektivno. Za realno vrednotenje kakovosti so potrebni objektivni tj. merljivi kriteriji, kjer so za vsakega definirani nivo in metode, da se dajo karakteristike izmeriti in kvantificirati. V skladu s tem se je oblikovala tudi definicija kakovosti, za katero najdemo v zadnji, peti izdaji slovarja Evropske konference za kontrolo kakovosti naslednje: »Kakovost predstavljajo vse lastnosti in značilnosti izdelka ali storitve, ki se nanašajo na njegovo sposobnost, da izpolni dano potrebo.« Nekateri poznavalci kakovostne problematike pa gredo še korak dalje s stališčem, da kakovost preprosto enačijo z ustreznostjo zahtevam. »Qualite c'est conformite,« sem bral v neki francoski razpravi.

To je tudi v skladu s stališči obeh mednarodnih organizacij za standardizacijo, Mednarodne elektrotehniške komisije — IEC — in Mednarodne organizacije za standardizacijo — ISO.

Kakovost je pri svoji vsebini zelo širok pojem in jo tvorijo predvsem kakovost izdelkov, kakovost storitev in kakovost poslovanja.

KA KOVOST IZDELKOV

Kakovost izdelkov po sodobnih gledanjih ne zajema samo začetne kakovosti, kakršno ima izdelek, ko zapuša tovarno, temveč je vsaj tako pomembna trajna kakovost, kamor prištevam zanesljivost, varnost, vzdržljivi-

vost, zmogljivost, obratovalno pripravljenost, energijsko varčnost, oskrbovanost, popravljivost, izmenljivost delov, skladšljivost ipd.

Pri tem je mogoče posamezne vidike kakovosti opredeljevati še podrobneje: Pri zanesljivosti, ki je definiramo kot sposobnost, da izdelek opravlja določen čas zahtevano nalogo v določenih pogojih delovanja, razlikujemo lastno, obratovalno in doseženo zanesljivost, ocenjeno, izračunano, napovedano, ekstrapolirano in interpolirano zanesljivost ipd.

Zanesljivost izdelkov nam karakterizirajo povprečni čas do odpovedi, povprečni čas med odpovedmi, povprečna pogostost odpovedi, povprečni čas do popravila, povprečni vzdrževalni čas in drugi.

Kakovost izdelkov skušamo obvladovati s specifikacijami in standardi, ki omogočajo potrebno objektivnost pri določanju nivoja. Le-ti predpisujejo kriterije za varnost izdelkov, kriterije za preskušanje vplivov okolja — kot so preskusi odvisnosti od vlage, temperature, slane megle, industrijske atmosfere, vibracij, odpornosti proti plesnim in drugim biološkim škodljivcem itd. — kriterije protiekspluzijske zaščite za izdelke, namenjene za obratovanje v eksplozivni atmosferi itd., kot tudi vse potrebne merilne in preskusne metode in postopke.

Standardi Mednarodne elektrotehniške komisije, ki so danes temelj za

standardizacijo na področju elektrotehnike po vsem svetu in ki obsegajo že nekaj deset tisoč strani, pa ne omogočajo samo objektivnega ugotavljanja ustreznosti izdelkov, temveč zagotavljajo tudi ponovljivost in obnovljivost preskusov, ki sta za ugotavljanje ustreznosti izdelkov v mednarodni menjavi dela conditio sine qua non — pogoj, brez katerega ne gre.

Ob tem kajpak ne smemo zanemariti pomembne vloge metrologije oziroma merilne tehnike na splošno, ki mora zagotavljati točnost meritev in preskusov v tistih mejah, ki so potrebne in v posameznih primerih celo predpisane.

Izpolnjevanje kriterijev, ki jih vsebujejo standardi in morebitni drugi regulativni akti, ki jih izdajajo v posameznih državah, ni samo osnovni pogoj za uspeh na tržišču, temveč je v mnogih državah pogoj, da se je sploh mogoče pojaviti na njihovem tržišču, saj so preskusi na temelju teh aktov osnova za pridobitev nacionalnega preskusnega znaka oziroma znaka ustreznosti.

Ta sistem postopno uvajamo z obveznim atestiranjem določenih izdelkov — na področju elektrotehnike doslej z atestiranjem izdelkov glede odprave radiofrekvenčnih motenj, gospodinjskih aparatov, vodnikov in kablov ter protiekspluzijske zaščitenih aparatov — zadnja leta tudi v naši državi, kar pomeni pomemben prispevek k zagotavljanju kakovosti in varnosti izdelkov na tržišču. S tem se namreč zagotavlja

nek osnovni nivo kakovosti izdelkov.

Standardi in drugi regulativni akti pa ne bi izpolnjevali svoje naloge, če bi proizvajalce utesnjevali pri izpolnjevanju izdelkov in napredku. Proizvajalec mora imeti dovolj svobode pri kreiranju izdelkov in pri izbiri njihovih tipičnih lastnosti, ki so tudi del njihovega kakovostnega nivoja in ki so hkrati povezane s ceno izdelka.

Pri številnih izdelkih so namreč s standardi in normativnimi akti razen merilnih in preskusnih metod predpisane samo varnostne zahteve, vse ostalo pa je prepuščeno proizvajalcu.

Vendar tudi za ta del velja pravilo, da se izdelek šteje kot kakovosten samo tedaj, če izpolnjuje vse deklarirane lastnosti. Tu lahko navedem primer, ki ga za primerjavo nivoja kakovosti pogosto slišimo: Na cestah vozijo različne vrste vozil, od spačka do Rolls-Roicea.

Pri obeh mora tehnična oprema izpolnjevati vse zahteve cestnoprometnih predpisov, da smeta voziti po javnih cestah. Vendar ima spaček zaradi svoje nizke cene le najnujnejše, kar potrebuje osebnostno vozilo: motor z najnujnejše potrebno močjo — vendar majhno porabo —, skromno kabino in skromne sedeže. Nasprotno pa ima Rolls-Roice kot super luksuzno vozilo močan motor, udobne sedeže, prostorno kabino in nešteto dodatkov, ki povečujejo udobnost razvajanemu potniku.

Vendar za oba velja: če vozilo izpolnjuje vse, kar je zanj deklariral proizvajalec, je kakovostno — kajpak v svojem razredu — sicer pa ne.

S tem smo prišli do dodatne kakovostne značilnosti, ki jo predstavlja cena. Ko je izdelek izpolnil vse predpisane zahteve, zlasti v pogledu varnosti, zaščite zdravja in okolja ipd., lahko nudi proizvajalec kajpak ob višji ceni dodatne ugodnosti in tako popestri ponudbo na tržišču in se na njem bolj uveljavlja.

Cena izdelka se torej nujno vpleta med kriterije za kakovost, čeprav tudi v normalnih tržnih razmerah ni nujna skladnost med ceno in ponujenimi ugodnostmi.

KA KOVOST STORITEV

Kakovost je pomembna v prometu, trgovini, turizmu, gostinstvu ipd. in predstavlja prav tako pomemben dejavnik kot kakovost v industriji pri njenih izdelkih, čeprav tu kriteriji za objektivno vrednotenje niso v tolikšni meri obdelani. Vendar pa to ne pomeni, da je vse prepuščeno subjektivnim cenam.

Odvijanje prometa po vozni red, vzdrževanje in čiščenje prometnih sredstev in vzporednih objektov ipd. lahko pomenijo osnovo za povsem objektivne kriterije, kjer ugotavljanje ustreznosti ne bi smelo povzročati težav. Vendar se lahko zgodi, da zaradi pogostega zamujanja vlakov, letal in-

Računalniško podprta simulacija poslovnega odločanja

Najprej bi rad podal stališče o povezanosti, oziroma o razkoraku med teorijo in prakso. Mislim, da se soočamo s poplavo slabe teorije in kar je še huje, z mnogo neučinkovite prakse pri poslovanju naših OZD. V tem primeru bi težko govorili o povezanosti ali razkoraku med teorijo in prakso. Gre za razkorak med dobro teorijo in slabo prakso in obratno. O dobri teoriji lahko govorimo takrat, kadar le ta izhaja iz praktičnih spoznanj, ali kadar se teoretični izsledki potrdijo z uporabo v praksi. Spoznavanje dobre teorije in njeno prenašanje v prakso pa je mnogo cenejše kot učenje na napakah.

Mnoge naše OZD so zašle v velike težave zaradi nepravilnih poslovnih odločitev, ki so med drugim tudi rezultat pomanjkljivega znanja. Čeprav ekonomska teorija ne daje odgovorov na vsa vprašanja poslovnega odločanja, so njena spoznanja še kako pomembna pri sprejemanju in predvidevanju posledic poslovnih odločitev. Udeležba na poslovni igri s simulacijo odločanja nam omogoča, da se utrdimo v tem prepričanju in tudi najdemo nazoren odgovor, zakaj je taka trditev pravilna.

Med prednosti simulacije poslovnega odločanja bi poleg njene dinamičnosti, interaktivnosti in navajanja udeležencev na skupinsko delo uvrstil predvsem naslednje: Simulacija odločanja udeležence vseskozi postavlja pred dilemo, koliko vlagati v kakovost in zanesljivost, v pospeševanje prodaje in kakšno ceno določiti, ker te odločitve vplivajo po eni strani na obseg prodaje in na stroške poslovanja po drugi strani.

Izredno pomembne so odločitve o investiranju, pri katerih je treba vzeti v obzir potrebe tržišča, potrebna sredstva, učinkovitost investiranja itd. Simulacija odločanja daje povdarek tudi ekonomiji količin, ki je pri nas omejena zaradi razdrobljenosti gospodarstva.

Posledice poslovnih odločitev lahko le predvidevamo, ker so odvisne tudi od odločitev, ki jih sprejemajo udeleženci, ki vodijo konkurenčna podjetja. Izdelava predračunov in obračunov poslovanja omogoča udeležencem spoznati povezanost med bilanco uspeha in pomembnost čistega denarnega toka.

Tem ekonomskim kategorijam posvečamo v praksi naših OZD premalo pozornosti. Simulacija odločanja doka-

zuje udeležencem tudi izredno veliko pomembnost izgrajenosti dobrega informacijskega sistema, kot osnovne podlage za odločanje. Udeleženci že pred pričetkom oblikujejo poslovno politiko za triletno obdobje opisno in kvantificirano, pred odločanjem za posamezna obdobja pa izdelujejo plane in analize.

Uspešnost posameznih teamov v simulaciji odločanja je v veliki meri odvisna od dobrega gospodarjenja z denarjem, kar prihaja vse bolj do izraza tudi v praksi naših OZD.

Koristnost simulacije odločanja je predvsem v celovitosti obravnavanja problematike poslovnega odločanja. Čeprav gre v igri za poenostavljen model resničnosti, v praksi običajno ne sprejemamo odličitev s tako celovitim obravnavanjem znotraj poslovnega leta.

Eden izmed vzrokov za to v Iskri je v razviti delitvi dela med posameznimi DO in TOZD ter službami znotraj njih. Taka specializacija sicer prinaša določene koristi, vendar je osnovni problem v preohlapni povezanosti, ki onemogoča celovito obravnavanje.

Zato prihaja do prevelikih razkorakov v stališčih med ekonomisti in tehniki, kot tudi med samimi ekonomisti, ki delajo na različnih področjih npr. komercialisti, finančniki, planerji itd.

Še nekaj o uporabi računalnika, ker je bila simulacija odločanja računalniško podprta. V praksi pogosto napačno pristopamo k uporabi računalnika v poslovne namene, zaradi pretiranega optimizma, ali zaradi bojzani predvsem srednjega kadra, da bo izgubil določene kompetence.

Napačna uporaba računalnika nas le dodatno obremenjuje in ne omogoča izkoristiti prednosti, ki lahko izhaja iz uporabe računalnika. V našem primeru je bila uporaba računalnika zelo koristna, saj smo se na ta način izognili obsežnemu »peš« preračunavanju in smo se zato lahko posvetili bistvu problema. Tudi program je bil napisan z veliko mero občutka za potrebe uporabnika.

Milan Demšar

Vse hujši konkurenčni boj na tujem in domačem trgu zahteva vse bolj in bolj usposobljen kader za doseganje zastavljenih ciljev organizacije, kakršna je Iskra in prav zaradi tega je potrebno v izobraževanje neprestano vključevati novosti, ki bodo delavce še močnejše oborožile z znanjem za osvajanje novih trgov.

Računalnik tehnična novost, ki v zadnjem času dobesedno preplavlja svet, se je začel uveljavljati tudi v izobraževanju Iskrinih delavcev. To, kar je bila ob koncu 4. Zunanje trgovinske šole še želja, je danes že resničnost, kajti prvič v zgodovini Iskre je bila izvedena simulacija poslovnega odločanja z metodo poslovne igre na računalniku.

Udeleženci seminarja, slušatelji lanske zunanjetrgovinske šole v Iskri, smo tako lahko v izredno kratkem času preverili znanje, ki smo si ga pridobili v šoli, istočasno pa smo se lahko na lastnih napakah v teku te simulacije tudi nekaj naučili, kajti v dveh dneh in ob pomoči računalnika ter vseh, ki so se trudili pri organizaciji in vodenju poslovnega odločanja, smo sproti lahko spremljali posledice naših odločitev na temelju »tržnih informacij«, ki smo jih dobili v teku igre. Samostojnost skupin in neodvisnost odločanja je pri vseh vzbudila tako tekmovalni duh, kot tudi zagrizenost, da bi dosegli kar se da ugoden rezultat organizacije, ki so jo vodili in upravljali.

Kompleksnost odločanja je skozi simulacijo odločanja pokazala tesno povezanost med posameznimi elementi (politika, strategija, cene, zmogljivosti, stroški, kvaliteta, pospeševanje prodaje...) odločitev, ki so se ob koncu vsakega obdobja odražali v bilanci stanja in bilanci uspeha. Računalniško podprta simulacija poslovnega odločanja v »laboratorijski izvedbi« bistveno zmanjša časovno komponento, ki pripomore k boljšemu razumevanju kompleksnosti odločanja in njegovim poslovnim posledicam, kar je vsekakor cenejše, kot pa eksperimentiranje v praksi.

Igra zanimiva in polna presenečenj, je minila izredno hitro. Na koncu so bili udeleženci enotnega mnenja, da moramo v Iskri s takim načinom strokovnega izpopolnjevanja nadaljevati tudi v prihodnje. V ta program bi bilo nujno potrebno vključiti predvsem vse poslovne delavce.

Mrak Boris

V pokoj je odšel Jovan Šovljakov

Menda v Iskri ni servisa, ki bi se lahko pohvalil, da je bil v zadnjem poldrugi desetletju vseskozi med najboljšimi, tako po uspešnosti, kot tudi po priljubljenosti med lastniki in Iskrinih izdelkov. In ta izjema je Iskrin servis v Novem Sadu, ki ga je do nedavnega vodil Jovan Šovljakov in prav njemu gre tudi največ zaslug za tako uspešno poslovanje.

Jovan Šovljakov se je v novosadskem servisu zaposlil pred dobrimi sedemnajstimi leti, kot serviser in hkrati tudi kot vodja servisa. »Začetki so bili težki«, se je naš sogovornik spominjal začetka v Iskri na slovesnosti ob odhodu v pokoj, ki so mu jo priredili v osrednjem ljubljanskem servisu v Rožni dolini. »Sprva nas je bila samo peščica, zdaj pa je že skoraj v servisu 30 zaposlenih. Novosadski servis je bil tudi prvi Iskrin servis, ki je prepustil vzdrževanje širokopotrošnih izdelkov drugim, sam pa je zadržal in izpopolnil le profesionalni program.« Serviserji iz Novega Sada so morali pred desetimi in več leti skrbeti za servisiranje v vsej Vojvodini. Celotno več: niso se odločili za politično, oziroma, če lahko temu tako rečemo, republiško delitev meja; novosadski serviserji so skrbeli za Iskrine izdelke po vsej Vojvodini pa tudi bližnjih delih Hrvatske in Bosne in Hercegovine. To je poleg omenjene »profesionalizacije« verjetno tudi ena od posebnosti novosadskega servisa.

Ne bi naštevali poslovnih rezultatov, saj je dovolj, če ponovimo, da so bili Jovan Šovljakov in njegovi sodelavci v vseh teh letih vedno med najboljšimi, če ne kar najboljši. In te rezultate so dosegali v nič kaj primernih prostorih, »konec koncev pa prostori niso najpomembnejši in je vse odvisno od strokovnosti in prizadevnosti serviserjev«, poudarja Jovan Šovljakov.

Vodja novosadskega servisa je zaradi boleznih zapustil svoje sodelavce predčasno. Seveda nas je zanimalo, kaj vse bo počel zdaj, v pokoju, saj ga v Servisni temeljni organizaciji Iskre Commerce vsi poznajo kot marljivega in temperamentnega.

»Dokončno se seveda nisem odločil, kaj bom zdaj, v pokoju, gotovo pa ne bom miroval. Vsake toliko časa me bo pot gotovo zanesla med Iskrine prijatelje v novosadskem servisu, kdaj pa kdaj tudi v Ljubljano ali pa kam drugam. Seveda se bom posvetil tudi hobijem. Eden od njih je amatersko delo v nekem manjšem športnem društvu. Tale najin pogovor pa bi rad izkoristil tudi zato, da se preko glasila Iskra zahvalim vsem tistim v Iskri, s katerimi sem sodeloval v teh letih — do mene so bili vedno korektni in mislim, da sem bil takšen tudi jaz do njih.«

LD

V torek, 14. t.m. sta se od sodelavcev iz montaže, TOZD Naprave za energitiko delovne organizacije Avtomatika, poslovili dve sodelavki, Milena Kodba in Anica Japel. Milena je prišla v Avtomatiko oz. takratno TELO, ki je imela svoje prostore na Rimski c. 21 v februarju 1950. leta. V vseh skoraj 35-ih letih je delala najprej v strojni delavnici, nato pa v montaži. Tudi Anica je bila dolgo pri nas. Prišla je štiri leta za Mileno in tudi ona je bila vseskozi v montaži. Ob prisrčnem slovesu, ki so jima ga pripravili sodelavci, sta se v prisrčnem pogovoru spomnili marsikaterega dogodka, ki je popestril njun delovni vsakdan, izpeljan z marljivim in vestnim delom.

drugih prometnih sredstev počasi izgu- bimo prave kriterije, čeprav bi vozni red moral pomeniti podobno osnovo, kot jo imajo standardi za industrijske izdelke.

Podobno lahko velja tudi za kakovost v trgovini, gostinstvu in turizmu, čeprav za prizadevnost, obnašanje in prijaznost ni takih meril, zato pa so možne npr. ankete med gosti in kupci tj. med uporabniki storitev. Dejstvo pa je, da so pogosto storitve prvi stik s tujcem in prva možnost za uveljavitev s kakovostjo. To velja še posebej za oskrbo s tekočimi gorivi, kjer kakovostne storitve ne pomeni samo to, da črpalkar napolni rezervoar z gorivom.

Pogosto slišimo, da v turizmu ne dosegamo pričakovanih rezultatov in se čudimo, da sosednje dežele dosegajo bistveno več. Ob tem pa se vsi skupaj mnogo premalo zavedamo, kaj bi vsak posameznik lahko prispeval h kakovosti storitev na tem področju, od carinika na mejnem prehodu do sobarice v hotelu.

KAPOVOST POSLOVANJA

Pri obravnavi kakovosti pomeni kakovost poslovanja posebno poglavje, ki smo mu morda ves čas posvečali mnogo premalo pozornosti, čeprav so poslovni stiki prvi stiki z novimi poslovnimi partnerji in je morda od njih odvisen ves nadaljnji uspeh.

V kakovost poslovanja sodijo zlasti dopisovanje, vsebina pogodb, izčrpanost tehničnih prilog k pogodbam, pravočasnost dobav, brezhibnost spremne

dokumentacije, ujemanje vsebine pošiljk z dokumentacijo, sprejemanje poslovnih partnerjev itd.

Zamujanje odgovorov, pomanjkljive ponudbe, nezadostno definiranje izdelkov, jezikovne pomanjkljivosti v pisnih, zamujanje pošiljk, neredno plačevanje itd. so ne glede na morebitne predpise primeri nekačkovostnega poslovanja, ki bi mu morali posvečati znatno več skrbi kot doslej.

Žal je tu najmanj objektivnih kriterijev, s katerimi bi se dalo vnaprej določiti in meriti ustreznost, tako da marsikdaj spoznamo pomanjkljivosti in napake iz reklamacij ali izgube kupca.

ZAVEŠT ZA KAKOVOST

Analize v svetovnem gospodarstvu kot tudi hiter sodobni razvoj tehnike pričajo, da se zahteve za kakovost in še posebej za zanesljivost neprestano večajo.

Na področju elektrotehnike je to še posebno izrazito zaradi vedno večje kompleksnosti elektronskih naprav, ki vedno bolj vdirajo prav na vsa področja elektrotehnike, ki so jedro elektronskih računalnikov in računalniško krmiljenih objektov. Večajo pa se tudi zahteve po zanesljivosti električnih in elektronskih naprav široke potrošnje.

Hkrati se krepi mednarodna aktivnost na področju zagotavljanja kakovosti tako v okviru Mednarodne komisije za standardizacijo in Mednarodne elektrotehniške komisije ter doslej tudi Mednarodne komisije za atestiranje elektrotehniških izdelkov, da ne ome-

njamo mednarodnih organizacij, ki delujejo na področju kakovosti v drugih strokah izven elektrotehnike.

Na svetovnem tržišču obstoji izredno huda konkurenca, v kateri se lahko uveljavljajo le izdelki z zadostnim nivojem kakovosti.

To dokazuje, da bo na tem tržišču prostor samo za tiste proizvajalce, ki bodo lahko nudili izdelke ustrezne preverjene oziroma potrjene kakovosti, izdelke po lastnih, originalnih zamislih, izdelke, v katere bo vgrajenega čim več lastnega znanja, izdelke, ki se bodo odlikovali z veliko izpolnjenostjo.

To bo zahtevalo razen pospešenega raziskovalno-razvojnega dela učinkovite tehnološke priprave proizvodnje po sodobnih zasnovah in proizvodne discipline tudi ustrezno zasnovano zagotavljanje kakovosti izdelkov in storitev po načelih integralnega obvladovanja kakovosti, na temelju katerega se bo kakovost v proizvodnih organizacijah obravnavala kot vsklajena dejavnost vseh udeležencev v procesu — od razvoja do prodaje izdelka.

V takem sistemu mora vodstvo, oz. direktor organizacije nastopati kot koordinator vseh dejavnikov, ki lahko kakor koli vplivajo na kakovost kot kompleksni pojem, ki pomeni izpolnitev zahtev kupcev v pogledu funkcionalnih, estetskih in zanesljivostnih zahtev ob najmanjših proizvodnih stroških.

Prof. France Mlakar

SOZD ISKRA LJUBLJANA IZOBRAŽEVALNI CENTER IN PODROČJE KAKOVOSTI

V skladu s programom šolanja kadrov v Iskri in sklepom področja kakovosti SOZD Iskra

razpisujemo obliko pospešenega izobraževanja za izpopolnjevanje strokovne izobrazbe po programu:

1. ŠOLA PODROČJA KAKOVOSTI V ISKRI

- A. Integralni sistem zagotavljanja kakovosti 17. — 21. 9. 84
- B. Metode dela in tehnike za vodenje služb kakovosti 22. — 26. 10. 84
- C. Posebna poglavja 5. — 9. 11. 84

Pospešeno strokovno izpopolnjevanje je namenjeno delavcem, ki jih Iskra usmerja na odgovornejša dela in naloge v področju kakovosti in vodenju služb kakovosti v TOZD.

VSEBINA

Program prvega dela je sestavljen iz izbranih splošnih in posebnih tem, ki pokrivajo potrebno znanje za integralni sistem zagotavljanja kakovosti in njegovo povezovanje z ostalimi poslovnimi funkcijami Iskre.

V drugem delu so zbrane metode in tehnike, ki so potrebne za uspešno vodenje oddelkov in služb kakovosti ter posebne teme o potrebni tehnični informatiki.

V posebnem tretjem poglavju so zbrane teme, katerih poznavanje je nujno za delo pri organiziranem dvigavanju kakovosti proizvodov in storitev.

Vsi trije deli tvorijo celotno in je zato neobhodno, da udeleženci šole obiskujejo redno vse tri dele.

ORGANIZACIJA

Skupne oblike in dragoškega dela bodo organizirane celodnevno 5 dni v tednu, zato je potrebno, da udeleženci šole svoje obveznosti v zasebnem življenju v tednih šolanja prilagodijo programu šole. V času šolanja je praviloma potrebna stalna prisotnost in bivanje v hotelu Transturis. Udeleženci, ki bodo vse obveznosti iz programa uspešno opravili, bodo prejeli spričevalo o uspešno končanem šolanju, ki bo v skladu s samoupravnim sporazumom in osnova za razporejanje za dela in naloge v službah kakovosti.

NOSILEC PROGRAMA

Področje kakovosti SOZD Iskra v sodelovanju z izobraževalnim centrom.

VODJA PROGRAMA

Lotar Kozina, dipl. ing. za celotno šolo in posebej za integralni sistem zagotavljanja kakovosti
prof. France Mlakar, dipl. ing. za metode dela in tehnike za vodenje služb kakovosti in
Pogačnik Franc dipl. ing. za posebna poglavja

ČAS IN KRAJ

S programom strokovnega izpopolnjevanja bomo pričeli v ponedeljek, 17. 9. 1984 ob 9. uri v hotelu Transturis Škofja Loka.

PRIJAVE

Izpolnjene prijavnice pošljite najkasneje do 5. 9. 1984 na naslov: SOZD ISKRA, Izobraževalni center, Ljubljana, Trg revolucije 3-XI. Podrobnejše informacije glede udeležbe in organizacije lahko dobite pri tov. Vrhovec Sonji tel. 061 222 212 ali pri vodji področja kakovosti v vaši DO.

Cene še naprej po različnih tirnicah

Tudi najmanjša temeljna organizacija v široki potrošnji, vrhniške Antene, se otepa s splošno znanim cenovnim problemom: cene končnih izdelkov (anten) so zaradi restriktivnih ukrepov družbe in vse bolj tudi trga v vse večjem neskladju s cenami surovin in drugih reprovizij. Dobavitelji teh materialov namreč politiko oblikovanja cen svojih proizvodov oblikujejo popolnoma »suvereno«: prav malo jih zanima, denimo, gibanje cen aluminija na londonski borzi (padajo), cene TV in radijskih anten na jugoslovanskem trgu (stagnirajo) — pri teh proizvajalcih poznajo cene samo pot navkreber.

Ob vse dražjih dobavah aluminija, ki ga na Vrhniki kot osnovne surovine za proizvodnjo anten tudi največ porabijo, pa vse bolj pada tudi kvaliteta. Poleg pomanjkanja (ki ima za posledico kopičenje nesortiranih zalog, prekinjanje proizvodnje, padeč produktivnosti...) je tako izvoz (kjer slaba kakovost pomeni stornirano naročilo) ogrožen dvakrat, naročil je manj, kot bi jih potrebovali, pridobljena pa je težko izpolniti. Danes na Vrhniki ocenjujejo, da letnega izvoznega načrta do konca leta ne bodo dosegli; da bodo od načrtovanih 400 tisoč dolarjev v najboljšem primeru uresničili 250 tisoč.

Sicer pa kljub nedoseganju planskih števil na Vrhniki prvo letošnje polletje ugodno ocenjujejo. Dohodka so dosegli 15 % manj, vendar vseeno za polovico več kot lani. Še več bi bilo zado-

voljstva ob hitrejši prodaji, ki je v letnih mesecih pričela zaostajati. Glede na sezonski značaj prodaje in na dodatne napore za pospešitev prodaje pa se nadejajo, da bo težav v prihodnjih mesecih manj.

Slabši izvoz zaradi okrnjenega maloobrnežnega prometa je zaustavil proizvodnjo avtomobilskih anten, ki bi jih lahko prodali mnogo več, kot jih izdelajo. Stanje naj bi se nekoliko izboljšalo v prihodnjih mesecih, ki naj bi bili tudi izvozno intenzivnejši.

Sicer pa se na Vrhniki pripravljajo na naložbo, ki naj bi odpravila nakopičene probleme v proizvodnji, omogočila večjo produktivnost in seveda odpravila več ozkih grl. Za kakšno investicijo gre, pa več v eni od prihodnjih števil, ko bo znana tudi finančna konstrukcija.

Stane Fleischman

DO—AVTOMATIKA

Program mladinskega raziskovalnega tabora Makole '84

Raziskovalno delo na mladinskem raziskovalnem taboru Makole '84 je, enako kot v lanskem letu, multidisciplinarno in je obsegalo kompleksne raziskave na področju biologije, geografije in etnologije.

Področje raziskav so Makole s svojo okolico; to je zapadni del Haloz, Savinsko, Dravinjske gorice ter dolina srednjega toka reke Dravinje in njenih pritokov.

Program raziskav se navezuje na raziskave opravljene v letu 1983, ko smo na posameznih področjih izvršili osnovne analize in ugotovili obstoječe stanje. Na osnovi lanskih rezultatov smo letošnje raziskave usmerili v podrobnejše analize konkretnega problema.

Botanične raziskave so dopolnile lanski seznam popisanih rastlinskih vrst v gozdu, travniku, močvirskih predelih in na obdelanih tistih. Poseben povdarek smo namenili zdravilnim in dru-

gim uporabnim avtohtonim rastlinam. V okviru botanične skupine smo opravili tudi ekološke analize onesnaženosti zraka. Stopnjo onesnaženosti zraka. Stopnjo onesnaženosti smo določili na osnovi pojavljanja indikatorskih epifitskih lišajev. V zadnjih letih, ko se je izvršila melioracija Dravskega polja proti Pragerskemu in Sestrčem se onesnaženje širi iz Kidričevega tudi na področje Savinskega in Dravskih gor.

V gozdovih smo proučili gozdni sestoj ter bolezensko stanje gozdov. Skupaj z ekološko — botanično skupino pa smo ovrednotili vpliv onesnaženosti zraka na morebitne poškodbe pri višjih rastlinah. Ugotovljali smo tudi obseg propadanja jelke na tem področju.

V lanskem letu smo ugotovili kritično onesnaženost reke Ločnice. Letos smo poskušali ugotoviti širino, posledice in vir onesnaženja Ločnice. V povezavi s kemikom in biologom smo izvedli natančne kemijske in biološke analize vzdolž celotnega toka reke Ločnice in v Dravinji po izlivu Ločnice. Prav tako

smo opravili ponovne analize drugih površinskih voda na lanskih odzemnih mestih. Glede na lanski kritično nizki vodostoj so letošnji rezultati zelo zanimivi. Ugotovili smo kako in v kolikšni meri se je stanje spremenilo glede na lanske letne vodne razmere.

Zoološke raziskave smo v glavnem nadaljevali. Lankoletni popis jamskih živali in nekaterih površinskih žuželjih vrst. Analizirali smo tudi favno vodnjakov. Na lanskem taboru smo ugotovili, da je v okolici Makole še veliko neraziskanih jam. Zato je letos speleološka skupina obdelala še nekatere neraziskane jame in brezna obenem pa nabirala in popisala jamske živali.

Makolski okoliš je še popolnoma neobdelan v poznavanju malih sesalcev (žužkojed, gladalci, netopirji). Zato smo s pomočjo lovcev inventarizirali favno sesalcev tega področja.

Geografska skupina je nadaljevala raziskave lanskega leta, s tem da natančneje proučila oskrbo z vodo in možnosti modernizacije in intenzifikacije kemijske proizvodnje.

Etnološke raziskave bodo letos, glede na izdelano lanko okvirno topografijo, usmerjene v proučevanje viničarskega življenja na območju Haloz oziroma Dežnega.

Podobno kot lani, je tudi letos glavni namen tabora, da so se mladi raziskovalci pod vodstvom mentorja seznanili z metodami raziskovalnega dela in da so svoje teoretično znanje preizkusili in dopolnili z raziskavami na terenu.

Hkrati smo mladim iz vse Slovenije predstavili tudi ta odmaknjeni del Slovenije — to je Makole z okolico in seveda občino Slovenska Bistrica. Seznanili smo jih s kulturno-zgodovinskimi spomeniki in obiskali nekatere spomenike NOB v občini.

Na taboru so mladi udeleženci navezali medsebojna prijateljstva ter ustvarili pristne stike z domačini.

mag. Franci Pohleven

ISKRA — glasilo delovnega kolektiva SOZD Iskra — Industrija za elektroniko, telekomunikacije, elektromehaniko, avtomatiko in elemente — Ljubljana

— Glavni urednik: Pavle Gantar, pomočnik glavnega urednika: Miloš Pavlica, odgovorni urednik: Dušan Željenc, tehnični urednik: Janko Colnar, novinar: Mara Ovsenik.

— Ureja uredniški odbor: Alojz Boc (Kibernetika), Špela Dittrich (Avtomatika), Lado Drobež (Iskra Commerce), Stane Fleischman (Široka potrošnja), Milan Krapež (IEZE), Kazimir Mohar (Telematika), Marko Rakušek (Avtotelektika) — Izhaja tedensko — Rokopisov ne vračamo.

— Naslov: Ljubljana Trg revolucije 3, tel.: 213-213, int.: 34-95 do 34-98 — Tisk: Časopisno-tiskarsko podjetje PRAVICA—DNEVNIK, Ljubljana.

Po mnenju sekretariata za informacije IS SRS je glasilo oproščeno plačila temeljnega davka od prometa proizvodov.

Vesti iz TOZD TV, Pržan

CENENE TELEVIZORJE S TRGA PREGNALE CENE

Prenosnih črno belih TV sprejemnikov že nekaj časa ni na trgovskih policah domačih prodajal. Razlog za pomanjkanje je prav prozaičen: proizvajalec je izgubil bitko z organi, ki imajo pravico odločanja o cenah v svojih rokah. Pirova zmaga birokratov pa se žal kaže v resnici, da je krajši konec potegnili kupec, ki do poceni televizorja sploh ne more več.

Odobrena cena za te izdelke ne pokrije namreč niti direktnih materialnih in izdelavnih stroškov. Vso proizvodnjo tako iz Pržana usmerjajo v izvoz; morda bo prišlo do spremembe v prihodnjih mesecih, vendar zaenkrat še ni nič znanega.

CENEŠI BARVNI TELEVIZORJI!

Pred dnevi smo brali v dnevnem časopisu napovedi, ki naj bi jih v Beogradu obelodanili predstavniki jugoslovanskih proizvajalcev barvnih TV sprejemnikov, ki so se s predstavniki ZIS pregovarjali o umetnosti intervencije uvoza teh izdelkov. Prebrati je bilo mogoče, da bodo v prihodnjih mesecih tako in tako pocenili te tako zaželene izdelke. Kaj več se iz poročila ni dalo prebrati.

Na Pržanu so nad vestjo samo začudeno zmajevali z glavo, saj si nikakor ne znajo predstavljati logike tistega, ki se mu zdi pametneje omogočiti uvoz aparatov, ki jih znamo (skoraj brez težav) izdelati doma in ki mu hkrati očitno ni znano, da tem proizvajalcem družba pobere kar 54 % zasluženih deviz.

Te ugotovitve je lahko izmodrovala samo glava, ki upravlja z birokratskim aparatom; ta pa devize tako in tako dobiva na mizo brez truda. Doklej še?

BRIVNIKOV NE BO ZMANJ-KALO!

Kooperacija, ki že leta uspešno poteka med pržansko Iskro in zahodnonemškimi podjetjem BRAUN, letos doživlja pravo renesanso. Brivniki gredo na domačem trgu zelo dobro v promet, na Pržanu pa so se že usposobili za kompletno proizvodnjo teh izdelkov. Danes že izdelujejo tudi celotne brivnike za svojega zahodnonemškega partnerja in s kvaliteto ni težav. To pravi gotovo potrjuje tudi vrednost kooperacijske izmenjave, ki je v letošnjih sedmih mesecih dosegla 1.662 milijona zahodnonemških mark. Tudi prihodnost te proizvodnje ni ogrožena, saj se devizno v celoti sama »pokriva«.

SF

Julija je odšel v pokoj Pavel Jevnikar, ki so ga v mokronoški Iskri petnajst let srečevali vsaj ob prihodu in odhodu z dela, saj je delal kot vratar. Rojen v Trebnjem, že trideset let pa živi v Mokronogu, kjer se bo tudi poslednji kot upokojenec ubadal z malo kmetijo, kot pravi sam. Malo zaradi let, malo zaradi zdravja je odšel, saj se zdijo posebnosti noči vse daljše. Kaj posebnega se v vseh teh letih ni zgodilo, nobenih večjih težav ni imel na svojem delovnem mestu. Morda je bilo večkrat težko s telefonsko centralo, saj bi vsakdo rad takoj dobil zvezo, pa iz Mokronoga pri najboljši volji največkrat ne gre prav hitro.

Sicer pa človek v pogovoru s Pavletom dobi občutek, da je to umirjen, pošten človek in marsikdo se bo spominjal njegovega pozdrava, prijazne besede. Sicer pa Pavel tudi kot upokojenec ni daleč od tovarne in prepričan sem, da bo do srečanja z nekdanjimi sodelavci in prijatelji pogosta.

Ob odhodu v pokoj so mu izročili praktična darila, pozornost pa je vrnil še isti trenutek z vabilom na pogostitev v domači hiši.

Ob posnetku za spomin mu predvsem želimo veliko zdravja!

Ekologija dela

Na prvi pogled mislimo in si predstavljamo, da nam je vsem ekologija dela dobro poznana, vendar v zadnjem času to področje obdelujemo iz najrazličnejših zornih kotov. Skrb za delovno okolje je sestavni del obveznosti in ukrepov, ki jih morajo upoštevati delovne organizacije in ostali, da bi zagotovili ne samo varnost pri delu, temveč tudi, da bi se po delu ohranilo pravo delovno in bivalno okolje.

Zato obsegajo problemi in dejavnosti ne samo pravno ureditev, zdravstveno varstvo, socialno varstvo in izobraževanje iz področij ekologije dela, temveč obsegajo tehnične ukrepe, ki jih moramo zagotavljati iz tega področja. Od tehničnih ukrepov so zlasti pomembni: pravilno urejeno delovno okolje, varstvo pred dotikom električne napetosti in pred mehanskimi poškodbami, požarno varstvo, osebna varovalna sredstva, varstvo pred eksplozijami in nevarnimi snovmi, kakor tudi celovito področje varnega transporta, ureditev in graditev gradbenih in ostalih objektov, pri čemer mora biti posvečena skrb tudi dobri organizaciji delovnega procesa.

Tako široko področje je obdelal doc. dr. ing. Primož Gspan pri Zavodu SRS za varstvo pri delu v Ljubljani. Zbral je in obdelal in temu primerno interpretiral problematiko ekologije dela, ki smo jo uvodoma omenili. Na osnovi tega je sredi letošnjega (1984) leta izšla knjiga v obliki priročnika na 186 straneh, ki jo je založila Iskra telematika Kranj v sodelovanju z Zavodom SRS za varstvo pri delu v Ljubljani.

Kakor po svetu, tako je tudi pri nas dan veliki poudarek pomenu varstva pri delu in njegovi preventivni vlogi, da bi se vnaprej zmanjšali tveganja, nezgode in druge nevarnosti pri opravljanju delovnih opravil. Namen varstva pri delu ni samo ohraniti zdravje in delovno kondicijo delavcev, temveč tudi izpolniti osnovne pogoje za racionalno gospodarjenje ob ohranjanju zdravja in varnega delovnega in bivalnega okolja. S tem v zvezi si je avtor zadal nalogo, da bi v zaokroženi celoti zbral osnovne podatke in napotke za urejanje delovnega okolja; tudi v celoti uspeša naloga.

Knjigo — priročnik je opremljen s številnimi slikami, grafičnimi ponazoritvami, shemami, diagrami, tabelami in kriteriji kar bo v pomoč delovnim organizacijam, predavateljem na raznih stopnjah izobraževanja, kakor tudi vsem ostalim interesentom, ki se ukvarjajo (ali pa se bodo šele v nadaljevanju srečali s to problematiko). Zlasti je ta publikacija priporočljiva za odgovorne delavce za varstvo pri delu, kakor tudi za vodstvene in vodilne delavce, ki jim je to področje tuje ali neprijazno.

V samem začetku je avtor v kratkem prikazal pravne osnove in delovno okolje, pooblastila za opravljanje preizkusov v delovnem okolju, postopke za nadzor delovnega okolja, namen nadzora nad delovnim okoljem, kakor tudi sistem preizkusov delovnega okolja. Pri analizi razmer v delovnem okolju posvečamo vse večjo pozornost (imeli smo priliko videti kako strog režim vlada iz tega področja v nekaterih industrijsko razvitih deželah, ko v številnih primerih morajo tovarne zapirati, če ni primerno urejeno delovno okolje).

Osnovni vplivi ekoloških razmer s katerimi se srečujemo v delovnem okolju so lahko: hrup, vibracije, osvetlitev, jonizirajoče sevanje, prah, plini, biološke škodljivosti in slično. Prav temu področju je dr. Gspan posvetil največ pozornosti in temeljito prikazal posamezne vplive, pri čemer je z izvajanjem najprej obdelal mikroklimo, merilne veličine, instrumente in kriterije udobja, kar je podrobno prikazal v obliki tabel z navedbo normativov za temperaturo, vlažnost, kroženje zraka za najrazličnejše namene prostorov. Prav te tabele so posebnega praktičnega pomena za vsakdanjo uporabo in bodo služile že v fazi načrtovanja in izvajanja tehnoloških in delovnih postopkov, kakor tudi pri nadzoru in ukrepih za izboljšanje ekologije dela.

Avtor je nazorno interpretiral tudi nekaj definicij za posamezna področja delovnega in bivalnega okolja. Delo je obogatil s praktičnimi primeri in enačbami praktičnih izračunov za numerično reševanje v vsakdanji praksi. Zanimiva so tudi njegova izvajanja v obliki različnih indeksov in enačb pri določanju skrajnih toplotnih in drugih razmer.

Na tem mestu lahko poudarimo, da je dr. Gspan konkretiziral in operacionaliziral številne probleme iz področja ekologije, ki jih

je na makronivoju predstavil akademik dr. Anton Trstenjak v knjigi »Ekološka psihologija«, ki je izšla sredi leta 1984 pri Gospodarski založbi GV v Ljubljani.

Škoda, da je tiskanje, oz. oblikovanje in razpored notranje vsebine tak, da pri začetnih poglavjih imamo veliko izpuščenega praznega prostora (zlasti od 7. do 17. strani, kjer so nekatere od teh v celoti nenatisnane, misleč, da je tako bolje, ko se prične novo poglavje na novi strani s čimer je oblikovalec, oziroma tiskar pustil skoraj 2 prazni strani). Pri pod poglavjih npr. od 6. do 6.11 pa imamo opraviti z izredno »spekulacijo s prostorom«, čeprav so tudi pod poglavja taka, ki se morajo med seboj nekoliko bolj vidno ločevati pri tisku (na primer stran 61, poglavje hrupa).

Na tem mestu lahko pripomnimo na številne tiskarske skrate, kljub temu, da je v knjigi vložen, oz. priložen poseben list za korigiranje omejenih napak, ki jih ni malo in bi iste morali izvršiti korektorji, preden je bila knjiga izdana (isto velja tudi za nalepko na platnici in prvi strani knjige, saj bi lahko ostalo »Iskra DO TELEMATIKA«, kot je isto omenjeno na strani 187 spodaj).

Če pogledamo področje hrupa, ki je obdelano v pod poglavju 6.2 bomo videli številne novosti, ki jih je avtor podal od merilnih veličin, največjih dovoljenih ravni hrupa, motenj pri delu, merjenje in merilniki hrupa, ukrepi za zavarovanje pred hrupom, kakor tudi vprašanje storilnosti in hrupa. Vse to je spremljano z bogatimi diagrami, shemami in tabelami. Prav na področju hrupa se v vsakdanji praksi premalo zavedamo škodljivih posledic, zato v mnogih primerih, namesto, da bi delavec šel zdrav po 40. delovnih letih v pokoj, se mora predčasno invalidsko upokojiti.

Znani so tudi taki primeri, ko morajo delavci — invalidi zaradi hrupa iskati pomoč na sodišču in jim morajo delovne organizacije izplačati ustrezno odškodnino (zaradi invalidnine in bolezni ali poškodbe ušes) v velikih zneskih okoli en milijon novih din. Ko že govorimo o poglavju hrupa, ki ga je obdelal avtor naj omenimo še letošnje uspele IV. posvetovanje o varstvu pred hrupom in vibracijami ob ekoloških dnevih v Ljubljani na Gospodarskem razstavišču dne 16. maja (1984), kjer je bil dr. Primož Gspan predsednik programskega odbora. Iz tega izhaja,

da skušamo tudi širšo družbeno javnost seznanjati z ekologijo dela (na omenjenem področju).

Kljub temu, da imamo objavljenih nekaj pravnih osnov v raznih uradnih listih, lahko rečemo, da je prvič v domačem jeziku na enem mestu podana in prikazana celovita problematika o ekologiji dela, istočasno pa so v tem delu podane tudi številne druge izkušnje, norma in znanja iz industrijsko najbolj razvitih dežel, zaradi česar velja avtorju te knjige posebno priznanje.

Tako imamo tudi celovito prikazano področje ultrazvoka, navedba njegove uporabe v tehnološkem procesu (za čiščenje, erozijsko vrtnje, varjenje, defektoskopija, diagnostika in terapija). Avtor je prikazal tudi možne negativne vplive ultrazvoka na organizem in varovalne ukrepe za preprečitev širjenja ultrazvoka od izvora in preprečitev ekspozicije. Preventivni ukrepi so lahko tehnični, medicinski, osebna varovalna sredstva in slično.

Neposredna zveza hrupa in ultrazvoka so tudi (lahko) vibracije, ki različno delujejo na človeški organizem, odvisno od frekvence, amplitude in načina delovanja, zaradi česar povzročajo utrujanje in zmanjšujejo delovno sposobnost ter povzročajo zdravstvene okvare ožilja in drugih organov.

Z zaprašenoostjo smo v vsakdanji praksi hitro seznanjeni. Avtor pa nam v njegovi knjigi podrobno prikaže delovanje prahu na dihalni sistem, na pljučno tkivo, vprašanje bronhialnega sistema in slično. Poleg tega nam prikaže normative in grafično ponazoritev odvisnosti maksimalno dovoljenih količin za respiralen prah ter definicije iz tega področja ter instrumente, ki jih dobimo za merjenje prahu z nihajočim kremenastim kristalom nekaterih proizvajalcev. Zelo pomembni so avtorjevi prikazi načina varstva in ukrepov pred hrupom. Ravno tako so shematsko in v sliki prikazani respiratorji in šobe, ki se uporabljajo za delo v prahu.

Velik povdarek je dr. Gspan posvetil osvetlitvi in prikazal fotometrične veličine v slikah, diagramih in enačbah. Takoj zatem pa v tabelah prikazuje zahteve za osvetlitev obstoječih prostorov v smislu jugoslovanskih standardov in priporočil Jugoslovanskega komiteja za osvetlitev (na 6. strani). S pro-

blematiko barve svetlobe, konstantnosti osvetlitve in načinov osvetlitve se pri nas ukvarjajo številni strokovnjaki, vendar slednji premalo praktično publicirajo z vidika ekologije dela.

V drugem delu knjige je avtor obdelal še področje ultravijoličnega sevanja, nejonizirajoča elektromagnetna polja, ionizirajoča sevanja, škodljivi plini in pare v zraku, biološke škodljivosti. V teh pod poglavjih je skrbno obdelal definicije, vplive in delovanje na organizem ter merilne enote in normative, ki se uporabljajo na omenjenih področjih in seveda še varovalne ukrepe. Prav v drugem delu Gspanove knjige najdemo nova področja, domače in tuje predpise kar nam bo lahko bistveno pripomoglo v praksi.

Knjiga prinaša tudi prikaz jugoslovanskega standarda za maksimalno dovoljene koncentracije škodljivih snovi v zraku in to na 10. straneh, kar bo praktično koristilo številnim delovnim organizacijam in posameznikom, da zaradi varnosti preverijo omenjene standarde z dejanskim stanjem na delovnem mestu.

V zaključnem delu knjige pa je avtor prikazal obseg preizkusov v delovnem okolju, zanesljivost ocene parametrov delovnega okolja, javne listine v zvezi z delovnim okoljem, načini izboljšav in ukrepov. Avtor se je v kratkem dotaknil tudi vprašanja varovanja naravnega in bivalnega okolja, kjer je prikazal nekatere normative akte, ki jih moramo upoštevati pri načrtovanju tehnoloških in delovnih postopkov ter pri urejanju delovnega okolja (iz tega področja bi seveda se lahko mnogo več dalo napisati, kar pa ni bil namen avtorja).

Knjiga ima še dodatek nekaterih enot, ki se uporabljajo na področju varstva pri delu ter nekatere izpeljane enote in veličine, vključno s prikazom označb mnogokratnikov osnovnih enot pri raznih merskih enotah, priložil je tudi spisek imen in simbolov elementov ter navedbo uporabljenih virov. Omenjeno delo je osnova za druge avtorje, ki se bodo spuščali na obravnavo praktičnih primerov ekologije okolja, kakor tudi ekonomike iz tega področja.

Doc. dr. Gabrijel Devetak

Začelo se je pri Dunkerquu

Česa vsega niso doživeli naši ljudje med drugo svetovno vojno. Njihova doživetja zvane danes skoraj fantastično in neresnično, a so bila vendar stvarna in tudi zares preživljena, še pomembneje pa tudi je, da jih je marsikdo izmed njih tudi zapisal in tako ohranil sodobnikom in znanjem takšne življenjske dogodke in prijetljaj, ki bi si jih še tak romanopisec komaj lahko izmislil. In med takšne naše ljudi sodi zagotovo tudi Viktor Jeriha, ki ga je življenje dodobra premetavalo sem ter tja, gledal je nenehno zares smrti v oči, a vendar se mu je na koncu vse nekako srečno izteklo.

Viktor Jeriha, po poklicu sicer trgovski potnik, je že leta 1937 začutil, kje je njegovo mesto in zato tudi odšel v Španijo, kjer se je bojeval na strani republikancev. Po zlomu v Španiji je bil interniran v taborišču Gurs, tam pa se je prostovoljno prijavil v francosko armado, v kateri je bil do njenega zloma.

Njegovi spomini pod naslovom »Začelo se je pri Dunkerquu« opisujejo skupino naših španskih borcev, ki so kot prostovoljci stopili v francosko armado. Z izbruhom druge svetovne vojne so začutili vojno na francosko-nemških bojišču, doživeli polom pri Dunkerquu in nazadnje seveda prišli v nemško vojno ujetništvo. Nekatere izmed njih, predvsem španske borce, so Nemci iz vojnega ujetništva poslali v

Mauthausen, med njimi tudi našega avtorja. Tako se je njegova bojna pot od Španije preko Francije končala v zloglasnem nacističnem koncentracijskem taborišču, v katerem je naš pisec preživel vojno in se po njenem koncu končno srečno vrnil domov.

Jeriha se svoje odisejane ni lotil s strogo dokumentarnega in memoarskega izhodišča, temveč je poskušal svojo zgodbo nekako romansirati, pri čemer je seveda hote zanemaril nekatera dejstva in zgodovinska spoznanja, o katerih pa imamo že tako tudi drugod dovolj pričevanj in zapisov. V tem smislu je njegovo pisanje nekakšen poskus romansirane avtentične pripovedi, ki daje avtorju prav zavoljo tega več možnosti, da skozi osebna doživetja prikaže svojo pot in dogodke bolj plastično, barvito in tudi prizadeto. To pa daje njegovemu pisanju vsekakor drugačno razsežnost in določen čas, da bereš njegovo besedilo nekako drugače in samo iz podteksta in zunanjih dejstev čutiš, da so se stvari zares pripetile, da to ni izmišljeni roman, pa čeprav daje vtis romana na sleherni strani, v slehernem

liku, v slehernem dialogu. V tem smislu se mu je na dokumentarno, stvarno nit pripovedi posrečilo nanizati zlahke kamenčke literature, to pa daje delu svojevrsten pečat in zanimivost.

Knjigo Viktorja Jeriha je izdala založba Borec iz Ljubljane v opremi Mirana Moharja.

D.Ž.

Enigma

Druga svetovna vojna in njeni resnični vohunski zapleti, delovanje tajnih zaveznikov in nacističnih služb, iskanje podatkov, vdori v osvobodilna gibanja, razkrivanje največjih vojaških skrivnosti (težke vode na Norveškem, nemških raket V-1 in V-2, radarjev in podobnega) je seveda prav z vsemi temi dražmi in zanimivostmi še vedno predmet najrazličnejšega pisanja — od dokumentarnih del, spominov samih akterjev, novinarsko-publicističnih zapisov pa tja do čisto napetih, seveda izmišljenih vohunskih zgodb, ki pa imajo za ozadje resnične akterje, dejstva, akcije, datume, kraje in nekatere osebe.

Med zelo privlačnimi tovrstnimi temami je vsekakor največja nemška vojaška skrivnost, ki je v resnici obsto-

ORGANIZACIJSKI ODBOR ZABAVNO-GLASBENE PRIREDITVE »ZLATA SLUŠALKA« 84« OBJAVLJA

RAZPIS

za sodelovanje na prireditvi »ZLATA SLUŠALKA 84«. Pevce amaterje in kantavtorje obveščamo, da bo prireditev 26. oktobra 1984 ob 18.00 uri v dvorani Telematike na Laborah.

Prijava naj vsebuje naslednje podatke: kratek življenjepis, poklic in zaposlitev, konjčke, točen naslov in telefonsko številko v službi.

Prva vaja za nastopajoče pevce bo v petek, 28. septembra 1984 ob 15.00 uri v hotelu Creina v prostoru diskoteke. V primeru, da se kateri od prijavljenih pevcev ne bi mogel udeležiti vaje v petek, lahko pride na vajo v soboto, 29. septembra 1984 ob 10.00 uri.

Na vajo je obvezno treba prinesiti s seboj kaseto z dvema ali tremi pesmimi. Kasete morajo biti podpisane, da ne bi prišlo do zamenjave.

Samostojni ansambli dobijo vse aparature, ozvočenje, priključke pri ansamblu »Modrina«, razen kitare in sintetizatorja.

Vsak, ki želi sodelovati na tej prireditvi, se mora predhodno **prijaviti na navedeni naslov**, to pa zaradi priprave seznama in žrebanja vrstnega reda nastopajočih.

Prijave sprejema: Milena Jensterle, Iskra Telematika Kranj, Ljubljanska cesta 24 a, TOZD Terminali, tel. št.: 064—26-580. Prijavite se lahko do 26. septembra 1984.

Mladinski pozdrav!

IZ ISKRE COMMERCE

Tri pesmi Vladimira Stresa

Gozd

Drevesa nam želijo ljubezni
želijo da smo enostavni preprosti
da ljubimo globoko ljubimo

Debla nam želijo ljubezni
ko vršijo v vetru
nam želijo ljubezni

Njih skorja je v ranah
z noži rezana
želijo nam ljubezni

Drevesa imajo moč
čutiš to moč

Sonca

Tisoč sonc rastresenih vsepovsod
sije v meni v jutro
tisoč sonc rastresenih vsepovsod
v tebi draga,
S poljubi jih prebujava
z dotiki jih prižigava.

Kot cvetovi toplih ustnic se razpirajo
še zadnji ostanke ječe, skritih stekelc
se topijo...
dolgo, dolgo, poletje.

Objeta z dotiki kličeva
dolgo, predano ta »njih šepet«
kot da strune zlate harfe srca
topline tvoje lovijo, zvenijo
se kot trave upogibajo, vstajajo...
Dolgo, dolgo poletje.

Poletje

Kako sem srečen da živim
kako sem srečen da gorim
da se izliva vsa ta kri
da sem rumen, zelen-rdeč in bel
kako sem srečen da živim.

Kako sem srečen da hrepenim
hodim po sledih tvojih stopinj
s tvojim smehom se smejim
tvoje, tvoje predem, bele niti
tvoj šepet tako poznam.

Helgi v slovo

Nemo zdaj stojimo tu pred
tabo, brez besed smo, še zdaj ne
moremo verjeti te strašne resnice.
Resnice, da te ni več med nami, da
je za vedno izginil tvoj smeh, tvoj
lik — vihrajoč med stroji.

Ko smo si v petek rekli nasvidenje,
si nihče niti v sanjah ni
mogel misliti, da je to zbogom, za
vedno, da je kruta usoda končala
tvoje mlado življenje. Komaj 28
pomladi si štela in še nedavno
smo jih skupaj proslavili, želeli ti
zdravja in sreče. Toda kaj ko bi
naše želje lahko ustavile kolesa
usode. Prazno je bilo v ponedeljek
tvoje delovno mesto, nismo in
nismo mogli verjeti, da ne boš
prišla, se vsedla za mizo in se nam
nasmehnila.

Hudo nam je v teh trenutkih
slovesa, tako kratkega, tako težkega.
Odšlo je tvoje mlado neizpeto
življenje, ki mu usoda ni prizanesla,
odšlo je sredi poti, tako dovolj dolga,
da je pustilo za sabo neizbrisne sledove.
8 let je dolga ali pa tudi kratka doba, ki smo jo
preživeli skupaj. Dovolj dolga doba,
da smo te vzljubili kot delavca in človeka.

Tiho odhajaš od nas, toda v
naših srcih boš ostala vedno med
nami, kakor boš ostala vedno v
srcih svojih otrok, ki si jih imela
tako rada in tvojih domačih, katerih
bolečina je neizmerna. Dovolj,
da se jim pridružimo v bolečini
v teh trenutkih slovesa.

Naj ti bo lahka zemlja!

Sodelavci
Tovarne žarnic

Časopisne novice

V središču pozornosti nedavnega zasedanja delavskega sveta Podjetja za PTT promet Kranj je bil sklep, da se s koncem septembra razreši direktorja delovne organizacije tov. Henrika Peternelja. Kranjska občinska kandidacijska konferenca ga je namreč 27. junija določila kot kandidata za predsednika izvršnega sveta skupščine občine Kranj in sprejela tudi rokovnik, po katerem bo postopek za izvolitev izvršnega sveta končan v septembru, nakar bo tov. Peternelj začel opravljati novo delovno dolžnost.

Henrik Peternelj je polnih sedem let uspešno vodil Podjetje za PTT promet Kranj, pred tem pa je bil naš dolgoletni sodelavec v kranjski Elektromehaniki. PTT novice.

Jedinstvo iz Prištine je objavilo pritožbo bralea N. Smikića iz Titove Mitrovice, v kateri se le-ta pritožuje zaradi neodgovornega zavlačevanja popravila njegovega barvnega televizorja naše izdelave.

Jedinstvo piše, da to ni osamljen primer in predlaga drugačno nagrajevanje servisov. V primerih neodgovornega zavlačevanja del ali nekakovostnih popravil naj bi Iskra zmanjšala osebni dohodek, kar bi vsekakor vodilo k boljšemu delu servisov.

Na zasedanju izvršnega odbora konference metalne industrije Vojvodine so ponovno zavrnili soglasje za združevanje približno 20 milijonov dinarjev, s katerim bi zgradili novo tovarno kontaktorjev in termalnih relejev v Doboju.

Predstavnik sornorskega Rade Končarja je predložil podatke, po katerih gre pri novi investiciji spet za dupliranje proizvodnje. Tovarne istih izdelkov že poslujejo v Zagrebu, Skopju, Somboru in Kranju in razpolagajo z zadostnimi zmogljivostmi za jugoslovansko tržišče. Dnevnik, Novi Sad.

Montaža telefonske centrale Sindjelić v Nišu se je zavlekla. Kriva pa ni Iskra, ki je izdelala centralo in jo tudi montirala, temveč pomanjkanje montažnih kablov. Ništelefon je zato priskočil Iskri na pomoč z dobavo kablov. Iskanje kablov pa je zavleklo montažna dela tako, da centrala ne bo v roku vključena v javni promet. Zamudo povzroča tudi pomanjkanje uvoznih delov, predvsem računalnika. Če bo montaža končana novembra ali decembra letos, bodo novi naročniki dobivali priključke postopno do konca prvega polletja naslednjega leta. Narodne novice, Niš.

V medvoškem Donitu predstavlja posebno novost lastna proizvodnja laminata osnovnega materiala za izdelavo eno, dvo, četvero in šesteroslojnega vezja za elektronsko industrijo. Vso dosedanjo proizvodnjo Donitovih laminatov prevzema Iskra.

V letu dni, tako predvidevajo v Medvodah, bodo dokončali nov obrat za laminate in sicer takšne vrste, ki jih do sedaj niso izdelovali nikjer v državi. Za obrat in njegovo opremo je jugoslovanska elektronska industrija zagotovila Donitu investicijo v višini 700 milijonov dinarjev. Po uresničitvi investicijskega programa bo tovarna izdelala na leto 200 tisoč kv. m laminatov. S tem bodo pokrili vse domače potrebe, višek pa izvozili. Na splošno predvidevajo, da bo obseg tiskanih vezij sčasoma manjši, vendar se bo kakovost izboljšala. IT novine, Beograd.

Zbral in priredil Marjan Kralj

jala, tako imenovana Enigma, naprava, ki je kodirala in dešifrirala najpomembnejša sporočila in navodila nemškega vrhovnega poveljstva in je bila v nekem smislu predhodnica sedanjih računalnikov in mikroelektronike. Seveda je bil lov na to napravo v osredju zaveznikov in zato ni nič čudnega, če je dobil svoj odmev tudi v navidezno dokumentarni vohunsko romansirani pripovedi.

V tem smislu je Michael Barak napisal vohunsko zgodbo pod naslovom »Enigma«. Med tajnimi agenti v drugi svetovni vojni se jih le malo lahko meri s Francisom de Belvoirom. Ta človek z

vzdevkom »baron« je bil med najbolj uglaženimi in najdrznejšimi agenti v Evropi. In bil je trn v peti gestapu, ki ga je lovil na vso moč, saj je na višku vojne ukradel v Parizu pol tone zlata in ga prethotopil v Anglijo.

Zdaj so Angleži obljubili baronu prostor, če se vrne v okupirani Pariz in doseže »nemogoče«: ukrade največjo nemško skrivnost, napravo Enigmo za kodiranje in dešifriranje sporočil. Baron si pomaga z omrežjem pariških prostitutk, ponarejevalcev in sleparjev, pripravi prebrisan načrt — tedaj pa se zgodi nekaj nepričakovanega. Agent (Nadaljevanje na 8. strani)

SOZD Iskra, Izobraževalni center, Ljubljana

razpisuje

posebno obliko pospešenega izobraževanja za izpopolnjevanje strokovne izobrazbe po programu:

6. ZUNANJETRGOVINSKA ŠOLA V ISKRI
v času od 5. 2. do 26. 4. 1985

Pospešeno strokovno izpopolnjevanje je namenjeno delavcem, ki jih Iskra usmerja na odgovornejša dela in naloge na področju mednarodnega poslovanja Iskre.

VSEBINA:

Program je sestavljen iz izbranih splošnih in posebnih tem, ki celovito pokrivajo področje mednarodnega ekonomskega poslovanja organizacije združenega dela. Nova specifična in interdisciplinarna znanja, ki jih terja zunanjetrgovinsko poslovanje Iskre in mednarodno okolje izhajajo iz teoretičnih osnov in so močno naravnana na aktualna vprašanja družbeno-ekonomske in poslovne prakse s končnim poudarkom na Iskrini problematiki mednarodnega poslovanja.

POGOJI ZA VPIS:

Za vpis v program strokovnega izpopolnjevanja se lahko prijavi vsak, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

— je zaposlen v Iskri vsaj 2 leti
— ima dokončano višjo ali visoko šolo tehnične, ekonomske, pravne ali izjemoma tudi druge smeri
— obvlada aktivno enega od svetovnih jezikov
— je star (praviloma) do 35 let

Kandidati, ki niso oproščeni opravljanja posebnega strokovnega izpita za delo pri zunanjetrgovinskih poslih, morajo izpit, ki je eden od pogojev za ZT registracijo, opraviti do pričetka 6. zunanjetrgovinske šole v Iskri.

Temeljni seminar za zunanjetrgovinsko poslovanje, oziroma za pripravo kandidatov za opravljanje posebnega strokovnega izpita bo od 24. 9. do 6. 10. 1984 v Portorožu.

Izpitni roki v letu 1984 bodo v oktobru in decembru pri Gospodarski zbornici Slovenije.

ORGANIZACIJA:

Skupne oblike andragskega dela bodo organizirane celodnevno 6 dni v tednu. Kandidate opozarjamo, da si prilagodijo obveznosti v zasebnem življenju na nadpovprečno obremenitev v času šolanja. Obiskovanje šole bo redna delovna obveznost.

V okviru priprav na šolanje bomo organizirali tudi temeljna predavanja o izbranih ekonomskih temah v obliki uvajalnih seminarja, ki bo potekal ob petkih in sobotah izven delovnega časa v mesecih november in december 1984 ter delno v mesecu januarju 1985.

Udeleženci, ki bodo vse obveznosti iz programa uspešno opravili, bodo prejeli spričevalo o uspešno končanem šolanju in bodo imeli prednost pri razporejanju na zahtevnejša in odgovornejša dela in naloge v zunanjetrgovinski dejavnosti Iskre.

NOSILCI PROGRAMA:

Ekonomska fakulteta „Borisa Kidriča“, Ljubljana; SOZD Iskra, Izobraževalni center, Ljubljana.

VODJA PROGRAMA:

mag. Mitja Tavčar, dipl. ing.

STROKOVNI KOORDINATOR PROGRAMA:

dr. Vekoslav Potočnik

ČAS IN KRAJ:

S programom strokovnega izpopolnjevanja bomo pričeli 5. 2. 1985 ob 8. v hotelu Transturist, Škofja Loka. Zaključek programa šolanja predvidevamo 26. 4. 1985 ob 14.

PRIJAVE:

Izpolnjene prijavnice z dokazili o izobrazbi in opisom dosedanjih delovnih izkušenj naj TOZD, oz. DSSS pošljejo najkasneje do 15. 9. 1984 na naslov: SOZD Iskra, Izobraževalni center, Ljubljana, Trg revolucije 3/XI.

Posebej prosimo, da upoštevate razpisni rok, ker bomo pričeli s pripravami kandidatov za šolanje že v septembru 1984 (ZI registracija, dopolnilni tečaj tujih jezikov, uvajalni seminar).

Podrobnejše informacije o vpisnih pogojih, organizaciji, izvedbi in vsebini programa lahko dobite na tel. št.: 061/222-212.

Bojanu Bohtetu v spomin

Dragi Bojan, nismo mogli verjeti vendar resnica je kruta, ni te več med nami. Še včeraj smo skupaj snovali smeje načrte za delo in se veselili skupnih uspehov. Komaj na začetku tvoje delovne poti in snovanja družine ti je nesreča pretrgala življenjsko nit in v naši sredini pustila nemo praznino.

Že pred tremi leti, ko si prišel k nam kot štipendist Avtomatike in prevzel diplomsko delo, smo čutili, da boš vesten delavec in vzoren tovariš. Svoje delo si jemal resno in odgovorno.

Za odlično opravljeno diplomsko nalogo na Fakulteti za elektrotehniko si dobil nagrado SOZD Iskra za najboljše opravljena diplomska dela. Redno si se zaposlil v TOZD Razvojni inštitut januarja 1982 ter nadaljeval s pričetim delom v okviru diplomatske naloge.

Pri delu si pokazal veliko mero delavnosti, sposobnosti in veselja za reševanje problemov. Med sodelavci si bil od vsega začetka zelo priljubljen, saj si bil skromen, poln čudovitega življenjskega optimizma in mladeniškega poleta, vedno pripravljen priskočiti na pomoč. Letos si se uspešno vključil v razvojno skupino na področju vodenja industrijskih procesov in sicer programsko računalniške opreme. Tudi to nalogo si vzel tako, kot si ti znal, resno in z veseljem. Prvi rezultati so se že kazali, ko siredi snovanja novih rešitev, omanihred in pustila za seboj, čeprav kratko pa vendar uspešno prehojeno pot.

Dragi Bojan, ko smo se na žalost poslavljali od tebe in skupaj s tvojimi najdražjimi delili neizmerno žalost, nas je presunila zavest, da je to zadnje slovo od tebe in da te ne bo več med nas, ne bomo te več videli kako veselo hitiš s kolesom na delo in ne bomo se več skupaj veselili delovnih in osebnih uspehov.

Dragi prijatelj, čeprav te ni več med nami občutimo tvojo prisotnost, tvoje delo in tovarništvo pa te bo ohranilo v naši srcih tudi v bodoče. Izgubili smo izjemnega človeka in čudovitega prijatelja.

Hvala ti!

Sodelavci iz TOZD Razvojni inštitut DO Avtomatika

Pot prijateljstva: Koenigsstuhl in Klomnock

Planinska sekcija DO Iskre v Kranju bo priredila v soboto, 22. 9. 1984 izlet na dva vrhova Poti prijateljstva: Koenigsstuhl in Klomnock. Oba se nahajata v masivu Noriških Alp, na severu avstrijske Koroške.

Avtobus nas bo ob 5. peljal izpred hotela Creina čez Korensko sedlo, mimo Spittala in Gmnenda v dolino Inner Leoben, do planinskega doma Karlbach. Od tu je do vrha 2331 m visokega Koenigsstuhla le dve uri vzpona. Sestopili bomo čez sedlo Stangsattel do avtobusa, ki nas bo prepeljal v bližnjo dolino mimo Bad Kleinkirchheima do žičnice Brunnachhoehe, ta pa nas bo »dostavila« na višino 1850 m. Od tu je na vrh 2336 m visokega Klomnocka le dve uri vzpona. Sestopili bomo po isti poti do avtobusa, ki nas bo z nočjo pripeljal v Kranj.

Vodila bosta Jože in Metka Šparovec, ki udeležencem priporočata običajno planinsko opremo. Cena prevoza bo 300 din.

Prijave in vplačila sprejema Volga Pajk iz tajništva DO ERO, tel.: 2822 do petka, 7. septembra!

Na Kanin in Rombon

Planinsko društvo Iskra bo organiziralo 8. in 9. septembra 1984 izlet na Kanin — Rombon. Zbrali se bomo kot običajno pod uro na ljubljanski železniški postaji, v soboto ob 6.15 in se z rednim avtobusom ob 6.30 odpeljali čez Vršič v Bovec.

Z žičnico se bomo povzpeli do zgornje postaje žičnice in šli na vrh Kanina (2587 m).

Prespali bomo v koči Petra Skalarja. V nedeljo pa bomo opravili zahtevnejši grebenski pristop prek Ribežnov na Rombon 2208 m. Sestopili bomo v Bovec na avtobus ob 15.45.

Prijavite se pri Bredi Jančar, tel.: 572-331, int.: 614 do četrta 6. septembra 1984.

Obvestilo šahistom

Sindikalna konferenca Iskre Široka potrošnja, TOZD Sprejemniki Sežana in Šahovsko društvo Iskra bosta organizirala 37. hitropotezno prvenstvo Iskre v šahu. Turnir bo 8. 9. 1984 ob 9. v osnovni šoli v Sežani. Tja nas bo peljal poseben avtobus z odhodom ob 6. izpred Creine v Kranju, ob 6.30 pa s Trga osvoboditve (izpred Filharmonije).

Vabljeni v čimvečjem številu!

Za odbor:
Bogdan Brezigar

Planinski izlet »10 Iskrašic«

Planinska sekcija DO Iskre Kranj bo priredila v soboto 8. septembra 1984 za naše sodelavke (in sodelavce) planinsko rekreacijski izlet na Dolenjsko v Kočevski Rog in Dolenjske Toplice.

Zbrali se bomo ob 6.30 uri pred hotelom Creina, od koder nas bo avtobus peljal skozi Ljubljano in po dolini Krke mimo Podturna do Lukovega doma v osrčju Roga. Nedaleč od tu je Baza 20-spomenik NOB, katero si bomo temeljito ogledali. Nato se bomo odpeljali v Dolenjske Toplice, kjer se bomo po želji kopali v odprtem ali zaprtem bazenu. Tudi za neplavalke bo dovolj zanimivosti, saj je ta kotiček naše domovine lep in zanimiv. Med vožnjo proti domu se bomo ustavili na Muljavi in si ogledali rojstno hišo Josipa Jurčiča, Krjavljevo bajto in gostilno »Pri Oberščaku«, kjer je nekoč imel Krjavelj glavno besedo. Okrog 18. ure bomo v Kranju.

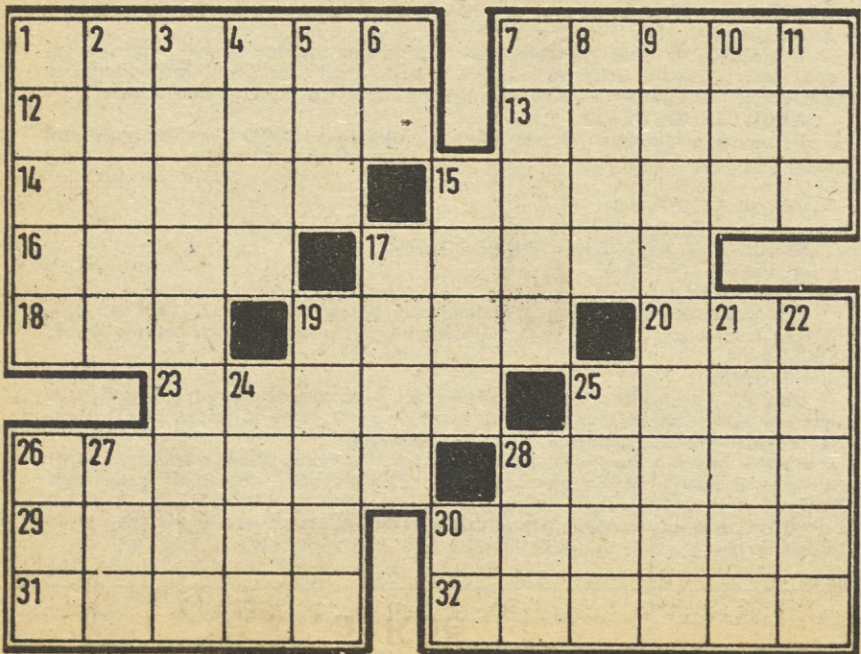
Vodila bosta — ve se — Metka Šparovec in Edo Erzetič. Oprema udeleženek naj bo lahka pohodna. Cena prevoza bo 250 din za odrasle, za predšolske otroke je zastoj, otroci do 16. leta starosti pa plačajo le polovično ceno.

Prijave in vplačila sprejema Volga Pajk iz tajništva DO ERO, tel.: 2822 do srede 5. septembra.

Križanka za razvedrilo

VODORAVNO: 1. Homerjev ep o obleganju Troje in njenem padcu, 7. zbor osmih pevcev, 12. severnoameriški politični delavec, eden od voditeljev KP ZDA (Eugene, 1904—1961), 13. visoka kraška planota med Cerkljanskim in Ribniškim poljem, 14. antično ime za Donavo, 15. pripadnik velike narodnostne skupine v Evropi in Aziji, 16. tekoča začimba, 17. glavno mesto Egipta, 18. katran, 19. lahna svilena, bombažna ali volnena tkanina, največ za podlogo, 20. oranje, zorana zemlja, 23. reka in mesto na Slovaškem, 25. osrednje ameriško gorstvo, 26. kraj v Dalmaciji blizu Bribira, rodni kraj reka v Boki Kotorski, 30. rojstni kraj pesnika Alojza Gradnika v Goriških Brdih, 31. lepa vrtna cvetlica, 32. slo-

venski planinski pisatelj, avtor potopisov s hudomušnim nadihom (Janko). NAVPIČNO: 1. Roman Dostojevskega, 2. kraj blizu Blede z alpskim letališčem, 3. zdravnik specialist za nožranje bolezni, 4. švicarski pisatelj (*»Ariana«), 5. hitro premikanje, 6. visoka igralna karta, 7. lepljiv trak za na kožo pri medicinski oskrbi, 8. rumenkasto zelen plin z dušljivim vonjem, 9. avtomobil za prevoz tovorov, kamion, 10. tovarna gospodinjskih naprav v Bitoli, 11. barva kože, polt, 15. židovsko žensko ime, 17. ameriška filmska igralka škotskega rodu (Deborah), 19. naslovna oseba romana Andersena — Nexoja (*»Sirota...«), 21. mesto v južni Turčiji, 22. slovenski mikrobiolog in paraziolog (dr. Miha), 24. pritok Zapadne Morave, 25. ena najpopularnejših Verdijevih oper, 26. italijansko mesto južno od Torina, 27. zver iz rodu mačk, 28. kos celote, 30. kratica za milimeter.

Enigma

(Nadaljevanje s 7. strani)

spozna lepo Michele Levine in si jo izbere za ključ, s katerim si bo odprl pot do Enigme.

Michele je lepa Parižanka, katere rodno mesto se je spremenilo v smrtno past za vse, ki jih ima najrajši. Usodno pa postane tudi zanjo, ker se zaplete v baronov načrt in mu pomaga preliščiti njegovega najnevarnejšega nasprotnika, polkovnika nemške obveščevalne službe von Becka.

Taka je zunanja zgodba te napete vohunske štorije, ki temelji, kakor smo že omenili, na resničnih dejstvih z obstoem Enigme vred. Knjiga je napisana kot nekakšno avtentično delo, saj dobro podaja, poleg napete zgodbe same, tudi vzdušje tako v Nemčiji kot okupirani Franciji in Parizu ter seveda tudi v Angliji med vojno ter nam tako po svoje oživlja čas, vzdušje in ljudi v takšnih izjemnih okoliščinah, kot je bila prav druga svetovna vojna.

Knjigo Michaela Baraka »Enigma« je prevedel Bojan Illich, izdala pa jo je založba Borec v opremi Matjaža Vipotnika.

D.Ž.

Enoten stenski koledar za vso Iskro

Vsake oči imajo svojega malarja! Že res, toda nekaj je gotovo: Iskrin stenski koledar za leto 1985, ki ga pripravljajo v Marketingu in ki bo že čez nekaj tednov zapustil tiskarno, bo verjetno vseh malodane vsem Iskrašem. Te pogumne trditve si seveda na bi upali zapisati, če ne bi osnutka novega koledarja že videli, hkrati pa je novi koledar dejansko tudi rezultat, oz. izraz želja Iskrinih delavcev. Marketing je namreč že takoj po novem letu izvedel akcijo ter v njej anketiral sto Iskrinih delavk in delavcev iz različnih delovnih organizacij ter jih zaprosil za mnenje o tem, kakšni so bili po njihovem mnenju dosednji Iskrini koledarji in kakšne si želijo v prihodnje.

Tematika novega Iskrinega koledarja je vzeta iz slovenske kulturne zakladnice. Na 12 barvnih posnetkih bodo prikazani znameniti slovenski etnografski arhitekturni objekti, ki so jih naši predniki v preteklosti, mi pa jih še danes uporabljamo za vsakodnevno življenje — bivanje, delo in sprostitve. Zvrstili se bodo znameniti gorenjski kozolci, značilne solinarske zgradbe ob morskih kanalih, bogato poslikane kašče, umirjene prekmurske domačije s slamnato streho, vodnjak bo pokazatelj odličnega kamnoseštva, stražni stolpi ob kmetijah v Brdih in še bi lahko naštevati. Opisni del koledarja je pripravil umetnostni zgodovinar in etnograf dr. Ivan Sedej. Poleg besedila bodo pojasnjevale glavno, barvno fotografijo ter razkrivale številne druge zanimivosti ter znamenitosti izbrane tematike tudi različne enobarvne fotografije.

Že prej omenjena raziskava mnenj Iskrašev o našem stenskem koledarju je pripomogla k temu, da bo Iskrin koledar za prihodnje leto nekoliko spremenjen. Med anketiranimi jih je imelo največ pripomb o velikosti lanskega koledarja. Prav zato bo novi koledar nekoliko manjši. Glavna fotografija in opisni del bosta skupno merila 88 x 44 centimetrov.

Glede same zasnove in oblikovnosti koledarja torej vidimo, da gre za nadaljevanje koncepta, ki so ga v Marketingu kot novost, lahko pa bi rekli tudi kot inovacijo, uvedli že pred leti. S tem mislimo na glavno fotografijo in opisni del, ki kot vemo, pojasnjuje določeno temo. Prav ta pristop posnema zdaj že skoraj polovica izdajateljev slovenskih koledarjev. Ohranjanje nekajletne tradicije v Iskri, seveda ob določenih spremembah in dopolnitvah je še toliko bolj razumljivo, saj vemo, da je Iskrin koledar že vrsto let med najboljšimi v Jugoslaviji. Na razstavi jugoslovanskih stenskih koledarjev v Zagrebu, in sicer v organizaciji firme Grafoimpex, je enkrat zasedel tudi prvo mesto.

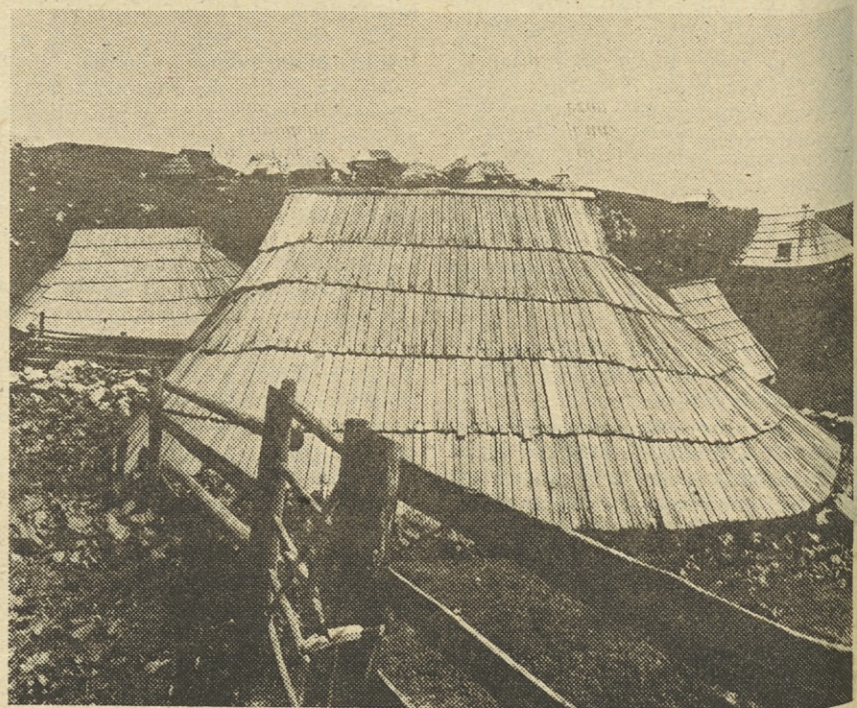
No, prepričani smo, da bo novi Iskrin koledar vseh ocenjevalcem tudi na razstavi prihodnje pomlad, seveda pa je še pomembnejše to, da bo vseh nam, Iskrašem. Prav ob tem se nam ponuja vprašanje, kdaj se bomo v Iskri odločili za enoten koledar. Pa ne samo zaradi varčevanja, tudi zato, ker v Marketingu znajo narediti lepe koledarje. Drugod se jim to že zdavnaj priznalo.

Poleg stenskega koledarja pa pripravljajo v Marketingu te dni tudi namizne koledarje, rokovnike, planerje in tako dalje. Novost v tej novoletni ponudbi bo stenski koledar — plakat. Na

njem bodo označeni meseci in datumi in ga bo moč uporabljati tudi v naslednjih letih. Koledar plakat ima predvsem praktično vrednost, hkrati pa je tudi prijetna dekoracija. V zvezi s planerji,

rokovniki in poslovnimi priročniki, naj povemo, da bodo enovito oblikovani, namesto v PVC pa bodo v platnenem ovitku.

Lado Drobež

Iz tujega strokovnega tiska

Prenosni sesalnik

Novi Philipsov sesalnik Accu — jet je prenosne izvedbe. Tehta komaj 1,8 kg in ga uporabniki nosijo pri delu z naramnico prek ramen. Sedanje prahu na zavesah, knjižnih policah in podobnem je tako preprosta zadeva. Mnogo lažje delo je tudi pri čiščenju avtomobila, bivalne priklole ali čolna, ker je aparat neodvisen od električnega omrežja. Generalno čiščenje seveda z Accu — Jetom ni možno, energije je samo za četri ure dela. Sesalnik je treba nato priključiti na električno omrežje zaradi polnjenja akumulatorja.

Računalniško voden fotoaparat

Mikroračunalnik, ki ima v svojem spominu več desetisoč odlično posnetih fotografij, predstavlja srce novega fotografskega aparata japonske firme Nikon. V delčku sekunde primerja štiribitni računalnik vrednosti desetisoč slik v svojem pomnilniku in posreduje nato svetlobne vrednosti za optimalno osvetlitev. Popolnoma nov osvetljevalni sistem, tako imenovani Automatic Multi Pattern AMP upošteva tudi najbolj zapletene pogoje, kot je npr. nasprotna svetloba, izredno velik kontrast itd. Cena aparata Nikon FA v Zahodni Nemčiji v trgovini na drobno je 1.300 DM.

Merilnik kislosti

Kisel dež z vsemi posledicami postaja v Srednji Evropi, Severni Ameriki pa tudi pri nas na Slovenskem ekološki problem št. 1. Pri tem so prizadeti tudi kmetovalci in celo vrtnarji, ki ugotavljajo vedno slabši pridelek, ker rastline ne dobe iz zemlje dovolj hranljivih snovi. Kdor pozna kislost svojega vrta ali njive, lahko s pravočasnim dognojevanjem prepreči škodljive posledice ekološkega neravnotežja.

Merilnik, ki ugotavlja stopnjo kislosti zemlje, se imenuje pH-meter. Tudi pri nas jih izdelujemo. Zahodna industrija pa je dala sedaj na tržišče preproste in cenene pH — metre z digitalnim prikazom, kjer lahko vsakdo ugotavlja stopnjo kislosti svoje obdelovalne zemlje in nato ukrepa na temelju nasvetov v priročnikih za gojitev kulturnih rastlin. V Zahodni Nemčiji velja tak preprost pH-meter le 270 DM.

Požiralec bakterij

Sodobni sesalniki posedajo sicer tudi zelo majhne delce iz vseh kotov, vendar del pralne umazanine spuste ponovno v zrak. Filtri v sesalniku namreč spuščajo precej delcev manjših velikosti. Philips je sedaj izdelal sesalnik z oznako »afs 2000«, ki zadrži tudi pralne delce do velikosti 0,5 mikrona in manjših delcev — prahu, po mnenju znanstvenikov, sploh ni v gospodinjstvih. Poglavitna novost novega sesalnika je, da zasluži elektrostatsko nabiti filter tako rekoč vse delce. Izpušeni zrak je zato čistejši od sobnega. Filter zadrži tudi bakterije in celo delce, ki povzročajo alergijo s prahom.

Brivnik na akumulator

Prodajni šlager je v zadnjem času Braunov brivnik Micron plus s pogonom na akumulator. V trgovinah je napredaj tudi ceneni že 20 let stari sistem Sixtant z vdelanim akumulatorjem. Novi »Compact two — way« lahko tako kot Micron plus uporabljajo Nemci s priključnim kablom, ali pa s pogonom na notranji akumulator. Polnjenje akumulatorja poteka zelo hitro, že v eni uri je dovolj energije za brije. Do konca napolnjeni akumulator uskladišči energijo za enourno uporabo brivnika.

Šoba za ladijske vijake

Malone po vsem svetu se ukvarjajo z nalogami, kako varčevati z energijo, oziroma jo bolj koristno uporabiti. Zahodni Nemci so izdelali metodo, kako znižati stroške goriva pri ladjah. V poskusnih laboratorijih so dodali ladijskemu vijaku še dovodno šobo, ki usmerja tok vode na ladijski vijak. Po uspešnih poskusih so montirali šobo tudi na ladjo za prevoz zabojsnikov in tako novo metodo tudi praktično preizkusili.

Dovodna šoba lahko sedaj montirajo v dokih na sleherni ladijski vijak, pri čemer pa je treba poudariti, da morajo vsi deli pri varjenju dobiti v končni stopnji gladko površino. Konstrukcija in priprava šob traja nekaj tednov, montaža v doku pa le nekaj dni. Šoba ne vpliva na morebitna popravila, stroški izdelave šobe in montaže pa so amortizirani v manj kot enem letu.

Ladje z novimi šobami prihranijo približno 12% goriva pri hitrostih med 12 in 18 vozli. Pri manjših hitrostih pa je % privarčevanega goriva manjši, vendar povsod večji od 5%. Dovodna šoba pri prvi uspešno izvedeni predelavi ladijskega vijaka na ladji za prevoz zabojsnikov tehta poldrugo tona in ima obliko polovične sklade.

Brezžični telefon

Radijski telefoni so sedanja novost, ki na široko uvajajo v ZDA, v Zahodni Nemčiji pa bo dovoljena uporaba že ob koncu letošnjega leta. Brezžični telefon bo deloval na frekvenčnem področju 900 MHz. Med ročnim in prenosljivim telefonskim aparatom in fiksnim delom bo vzpostavljena zveza samo prek znane kode, kar bo onemogočilo prisluškovanje in vpliv na delovanje sosednjih telefonov.

Zahodnonemški poštni minister je objavil, da bo brezžični telefon deloval na 40-ih različnih kanalih (frekvencah) in na področju 900 MHz, s tem pa bo povezava zanesljivejša in tudi dražja v primerjavi z brezžičnimi telefoni vzhodnoazijske izdelave, ki delujejo na CB področju 27 MHz in na precej manjšem številu kanalov.

Brezžični telefon sestoji iz mobilne pogovorne z vdelano ladijsko in krmilno elektrono, izbirno tastaturo in krmilnimi tipkami in drugega, pravzaprav fiksnega dela ali aparata. Poglavitna novost je, da je med pogovorko in aparatom radijska povezava. Telefonski pogovori bodo segali precej daleč od fiksnega aparata. S pogovorko pa ne bo možen samo pogovor, marveč tudi izbiranje naročnikov in drugo sodobno ugodje, kot je pomnilnik števil, samodejno klicanje ob zasedeni liniji itd.

Seveda novi telefon ne bo čisto brez žic. Aparat bo povezan s priključnodozo in kablom na omrežje.

V ZDA so brezžični telefoni že nekaj let v prometu. Proizvodnja aparatov obsega preproste vrste z brezžično povezavo do 100 metrov in luksuzne izvedbe z veliko oddajno močjo, ki sega nekaj 10 km od stacioniranega telefonskega aparata. Povsod v Zahodnem svetu je že nekaj tisoč teh aparatov v prometu, veliko ilegalnih, poglavitna pomanjkljivost cenjenih in na črno kupljenih aparatov pa je možnost prisluškovanja. Zbral, prevedel in priredil Marjan Kralj